

DIGITALES ARCHIV

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft
ZBW – Leibniz Information Centre for Economics

Periodical Part

Norsk industri ... og andere norske sekundaernaeringer ; 2018

Provided in Cooperation with:

Statistics Norway, Oslo

Reference: Norsk industri ... og andere norske sekundaernaeringer ; 2018 (2019).

This Version is available at:

<http://hdl.handle.net/11159/4283>

Kontakt/Contact

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft/Leibniz Information Centre for Economics
Düsternbrooker Weg 120
24105 Kiel (Germany)
E-Mail: [rights\[at\]zbw.eu](mailto:rights[at]zbw.eu)
<https://www.zbw.eu/econis-archiv/>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Dieses Dokument darf zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen. Sofern für das Dokument eine Open-Content-Lizenz verwendet wurde, so gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

<https://zbw.eu/econis-archiv/termsfuse>

Terms of use:

This document may be saved and copied for your personal and scholarly purposes. You are not to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public. If the document is made available under a Creative Commons Licence you may exercise further usage rights as specified in the licence.

Norsk industri 2018 og andre norske sekundærnæringer

Pilene peker oppover



TALL

SOM FORTELLER

STATISTISKE ANALYSER / STATISTICAL ANALYSES

162

Anel Finci

**Norsk industri 2018 og andre
norske sekundærnæringer**
Pilene peker oppover

Statistiske analyser

I denne serien publiseres analyser av statistikk om sosiale, demografiske og økonomiske forhold til en bredere leserkrets. Fremstillingsformen er slik at publikasjonene kan leses også av personer uten spesialkunnskaper om statistikk eller bearbeidingsmetoder.

© Statistisk sentralbyrå

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert 20. september 2019

ISBN 978-82-537-9984-1 (trykt)

ISBN 978-82-537-9985-8 (elektronisk)

ISSN 0804-3221

Omslag: Foto: Colourbox

Trykk: Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	

Forord

Denne publikasjonens hovedformål er å gi en oversikt over den kortsiktige produksjonsutviklingen i norsk industri, med hovedvekt på året 2018. Publikasjonen ble for første gang publisert i 2014 og inneholder en rekke nøkkeltall for industrien, med en klar hovedvekt på industriproduksjonen. I årets publikasjon er det òg inkludert et kapittel som ser nærmere på utviklingen i andre sekundærnæringer. Dette er næringer som har mange likhetstrekk med industrien, men òg næringer som kan påvirke utviklingen i norsk industri.

Publikasjonen er bygd opp gjennom bruk av tekst, tabeller og figurer, og skal kunne leses og forstås av en bred leserkrets uten spesifikk fagkunnskap om de temaene som berøres. Publikasjonen inneholder i tillegg statistikk om produksjonsutviklingen innenfor euroområdet og de andre skandinaviske landene.

Tallmaterialet som ligger til grunn for rapporten er i all hovedsak offentlig tilgjengelig på Statistisk sentralbyrås hjemmesider.

Takk til Marte Claussen, Robert Skotvold, Magne Holstad og Ståle Mæland for gode bidrag til rapporten og et svært godt samarbeid.

Statistisk sentralbyrå, 5. september 2019

Jan Henrik Wang

Sammendrag

Produksjonen i norsk industri økte med 1,6 prosent fra 2017 til 2018. Denne oppgangen står i klar kontrast til den magre utviklingen som har preget industriproduksjon de senere årene, med blant annet et produksjonsfall på over 8 prosent fra 2014 til 2016. Mye av veksten i 2018 skyldes en oppgang i næringen bygging av skip og oljeplattformer på hele 18 prosent. Det er den delen av næringen som jobber med skipsbygging som vokste mest. Næringen ble etterfulgt av metallvareindustrien og maskinindustrien som vokste med henholdsvis 7,6 og 2,1 prosent.

Våre skandinaviske naboland, Danmark og Sverige, hadde begge en solid produksjonsvekst i 2018, på henholdsvis 4,4 og 3,6 prosent. Eurosonen registrerte også en positiv utvikling, men trenden var nedadgående mot slutten av året.

Andre nøkkelindikatorer for utviklingen i industrien viser også en positiv utvikling fra 2017 til 2018. Industriomsetningen økte med sterke 7,6 prosent, drevet av høyere omsetning i både hjemme- og eksportmarkedet. Sysselsettingen på sin side gikk kun marginalt opp, men bruken av innleide arbeidere har tiltatt betydelig i 2018.

Industrien investerte for totalt 24,3 milliarder kroner i 2018. Dette tilsvarer en oppgang på hele 14 prosent sammenlignet med året før. Investeringsveksten ble særlig drevet av høye investeringer i næringsgruppen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. De nyeste prognosene viser at veksten er ventet å øke ytterligere i 2019.

Kapittel 5 tar for seg andre norske sekundærnæringer. Også her viser de fleste nøkkelindikatorene en positiv trend i 2018.

Abstract

Production in Norwegian manufacturing saw a growth of 1.6 per cent from 2017 to 2018. This is in stark contrast with the grim development that has taken place in the previous years. The growth in 2018 is particularly due to a production rise in ships, boats and oil platforms which saw an upturn of as much as 18 per cent. The activity was especially high within the ship building-part. Furthermore, fabricated metal products and machinery and equipment also contributed positively with an increase of 7.6 and 2.1 per cent respectively.

Two of our neighbouring countries, Denmark and Sweden, both had a solid output growth in 2018 equivalent to 4.4 and 3.6 per cent respectively. The euro area also registered a positive growth rate, but the trend was negative towards the end of the year.

Other key indicators of development in the manufacturing industry also show a positive trend in 2018. The total turnover in manufacturing increased strongly with 7.6 per cent. This growth was driven by an increase in both the domestic and the export market. Employment only registered a minor increase, but the use of contract workers increased substantially in 2018.

Manufacturing industries invested for NOK 24.3 billion, measured in current value. This resulted in an increase of as much as 14 per cent from 2017. The increase was particularly due to a high investment level within the industry groping refined petroleum, chemicals and pharmaceuticals. The latest investment forecasts suggest a further increase in 2019.

Chapter 5 provides an overview of other industrial sectors in Norway. Also here, the key indicators of development show a positive trend for 2018.

Innhold

Forord.....	3
Sammendrag	5
Abstract.....	6
1. Pilen peker oppover for industriproduksjonen	9
2. Produksjon i de ulike industrinæringene	11
2.1. Investeringsvarer	12
2.2. Innsatsvarer	14
2.3. Konsumvarer.....	16
2.4. Blandede varetyper	17
3. Internasjonale sammenligninger.....	21
3.1. Femte år på rad med vekst i euroområdet, men trenden er nedadgående	21
3.2. Rekordhøy produksjon i Danmark, svært høy vekst også i Sverige i 2018	22
4. Andre indikatorer	25
4.1. Omsetningsvekt innenfor petroleumsindustrien	25
4.2. Sysselsetting: Liten vekst i 2018 etter tre år med nedgang.....	26
4.3. Investeringer: klar oppgang i 2018 – utsikter til ytterligere vekst i 2019	30
5. Konjunkturbildet for øvrige sekundærnæringer	33
5.1. Utvinning av olje og gass-Norges største næring	33
5.2. Økte oljeinvesteringer bidrar til høy aktivitet for utvinningstjenester	37
5.3. Kraftforsyning – høye priser ga solid omsetningsvekst	39
5.4. Produksjonsveksten fortsetter i bygg og anlegg.....	41
Referanser	45
Figurregister	47
Tabellregister	48

1. Pilen peker oppover for industriproduksjonen

Tabell 1.1. Oversikt over utviklingen i industrien¹. 2018

Industri	Produksjon	Omsetning	Sysselsetting	Investering
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	~	+	~	+
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	+	+	+	+
Trelast- og trevareindustri	~	+	~	+
Papir- og papirvareindustri	~	+	+	+
Trykking og grafisk industri	~	-	-	-
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	-	+	+	+
Gummi, plast og mineralsk industri mv.	+	+	+	+
Metallindustri	~	+	+	-
Metallvareindustri	+	+	+	-
Dataindustri og elektrisk utstyrsindustri	-	+	-	-
Maskinindustri	+	+	~	+
Bygging av skip og oljeplattformer	+	+	+	+
Annen verkstedsindustri	~	+	+	+
Maskinreparasjon og -installasjon	-	+	~	+
Møbelindustri og annen industri	-	~	~	+
Oppgang (+)	5	13	8	11
Nedgang (-)	4	1	2	4
Uendret (~)²	6	1	5	0

¹ Tabellen viser utviklingen for industrinæringene basert på produksjonsindeksen, omsetningsstatistikken, investeringsstatistikk og foreløpige sysselsettingstall fra kvartalsvis nasjonalregnskap.

² En endring på mindre enn +/- 2 prosent omtales om «uendret».

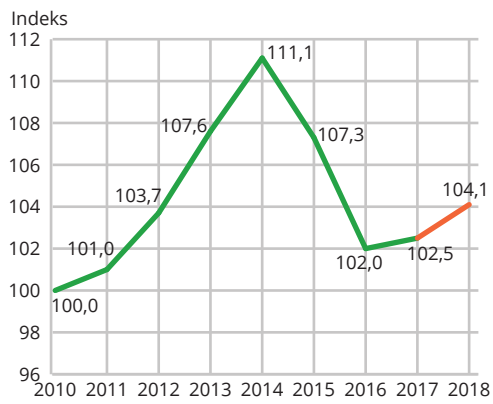
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I dette avsnittet presenterer vi en enkel oversikt over utviklingen i norsk industri, med hovedfokus på industriproduksjonen, målt ved produksjonsindeksen (PII). Som følge av nedturen i olje- og gassektoren med fallende oljepriser og -investeringer fra 2014, opplevde norsk industriproduksjon en kraftig oppbremsing i tiden som fulgte. Etter noen år med fall flatet imidlertid produksjonen ut mot slutten av 2016 og snudde til en liten vekst i 2017. I 2018 har veksten fortsatt og tiltatt i styrke, som illustrert i figur 1.1.

Produksjonsindeksen: Viser produksjonsvolumet i industrien, og formålet med indeksen er å måle månedsvis utvikling i verdiskaping. Verdiskaping i produksjonsindeksen er uttrykt som bearbeidingsverdi til faktorpriser, forklart som bruttoproduksjon minus vareinnsats eksklusive subsidier og avgifter.

I praksis er det krevende å observere faktisk verdiskaping på månedsbasis. Derfor brukes bedriftenes produksjon i fysiske kvanta eller utførte timeverk som indikator. Det forutsettes dermed at det er et stabilt forhold mellom produksjonen og vareinnsatsen over et år.

Figur 1.1. Produksjonsindeks for industrien. 2010-2018 (2010=100)



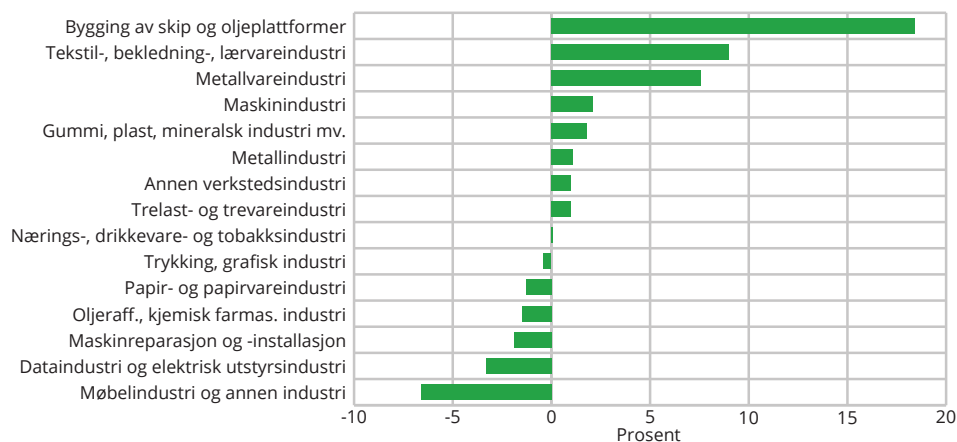
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Samlet sett hadde norsk industriproduksjon en årsvekst på 1,6 prosent i 2018 sammenlignet med 2017. Tabell 1.1 viser at det var en produksjonsoppgang i 5 av 15 industrinæringene, mens i 6 av industrinæringene var utviklingen tilnærmet uendret. Mye av veksten i 2018 skyldes

en oppgang i næringen bygging av skip og oljeplattformer på hele 18 prosent. Det er den delen av næringen som jobber med skipsbygging som vokste mest. Her var det imidlertid ikke bygging av skip til bruk i olje- og gassnæringen som dominerte produksjonen, slik det var da oljeprisen var på topp for bare noen år siden. Derimot var det prosjekter knyttet til andre markedssegmenter som særlig preget aktiviteten til næringen. Blant de andre næringene som bidro positivt til den samlede produksjonsveksten i industrien i 2018 finner vi metallvareindustri og maskinindustri. Her var det vekst på henholdsvis 7,6 og 2,1 prosent.

Som tabell 1.1 viser var det kun 4 av 15 næringene som hadde negativ produksjonsutvikling i 2018. Bant de som bidro mest til å dempe den samlede oppgangen finner vi næringsgruppen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri, samt næringen dataindustri og elektrisk utstyrsindustri. Førstnevnte hadde en nedgang på 1,5 prosent, og sistnevnte en nedgang på 3,3 prosent.

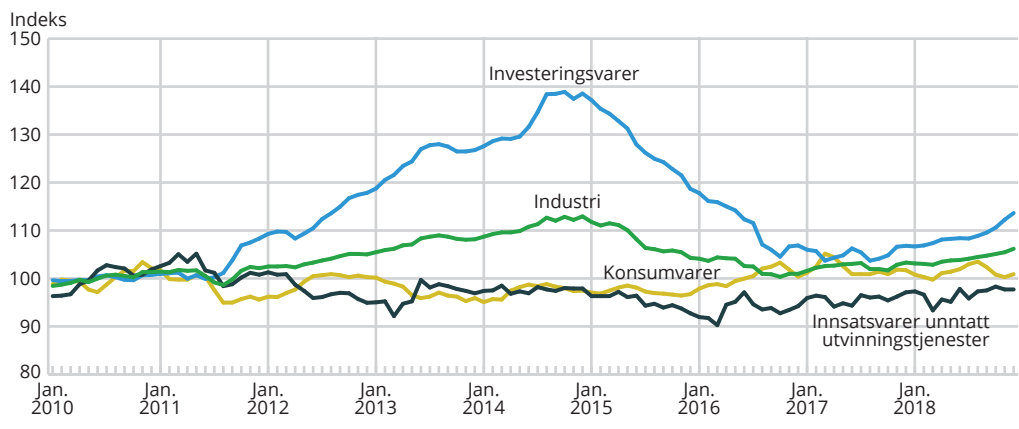
Figur 1.2. Prosentvis endring for industrinæringene i produksjonsindeksen. 2017-2018



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2. Produksjon i de ulike industrinæringene

Figur 2.1. Produksjonsutvikling. Sesongjusterte tall. Tremåneders glidende gjennomsnitt¹. 2010-2018 (2010=100)



¹ Indeksverdi for periode m er gjennomsnitt av periode m, m-1 og m-2.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Norske industrivirksomheter produserer en rekke ulike produkter; alt fra oljeplattformer til aluminium og sportsartikler. Den produksjonen som foregår i de ulike virksomhetene lar seg naturlig plassere i forskjellige kategorier, basert på sluttanvendelsen av produktene den enkelte virksomhet produserer. De ulike kategoriene vi anvender til en slik beskrivelse er investeringsvarer, innsatsvarer og konsumvarer, basert på Eurostats klassifisering etter varetyper (Main Industrial Groupings). For eksempel vil en virksomhet som produserer primæraluminium bli klassifisert i kategorien innsatsvarer da produsentens produkt vil inngå i produksjon av andre videreforedledede produkter som inneholder aluminium.

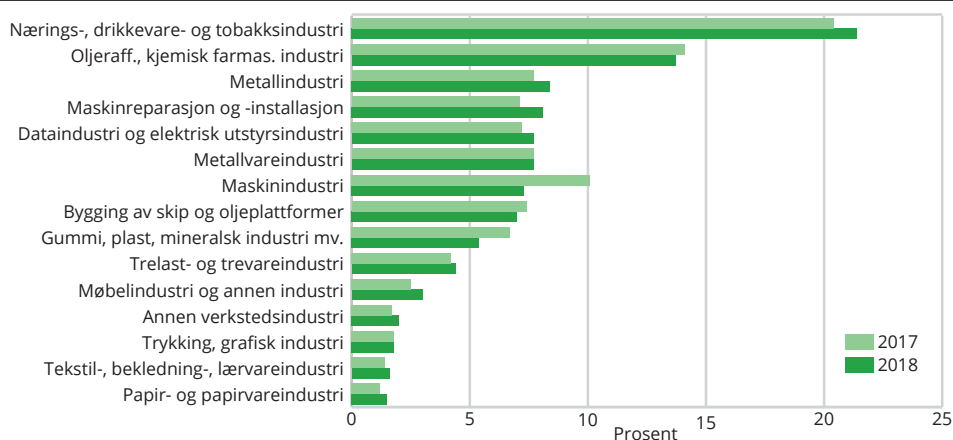
Industrien består av ulike næringer. Produksjonsutviklingen i de forskjellige næringene har vært svært ulik i de senere årene. Mens leverandørnæringene til olje-

Main Industrial Groupings (MIGs):

Eurostats klassifisering av industrinæringene etter varetyper. Inndelingen plasserer de ulike næringene i industrien i ulike kategorier basert på sluttanvendelsen av produktene den enkelte produsent produserer. De ulike varetypene er investeringsvarer, innsatsvarer, konsumvarer (varige og ikke-varige) og energivarer

og gasssektoren har opplevd store svingninger, har andre næringer, som for eksempel næringsmiddelindustrien, hatt en jevn utvikling.

Når vi forsøker å måle det relative forholdet mellom næringene på aggregert nivå i produksjonsindeksen, vektes næringene avhengig av hvor betydningsfull hver av dem er for total industriproduksjon. En stor næring som metallindustrien vektes derfor høyere enn en mindre næring, som papir-

Figur 2.2. Næringenes vekter i industrien. Prosent. 2017-2018

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vekting: I vektingen av næringene i produksjonsindeksen benyttes bearbeidingsverdi til faktorpriser fra SSBs årlige industristatistikk som framskrives med tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap. Ut fra vektene kan man se betydningen de ulike næringene har, og har hatt, i norsk industri.

og papirvareindustrien, som vist i figur 2.2. Det betyr at en prosentvis endring i metallindustrien vil slå kraftigere ut i industriproduksjonen samlet sett, enn ved samme prosentvise endring i papir- og papirvareindustrien.

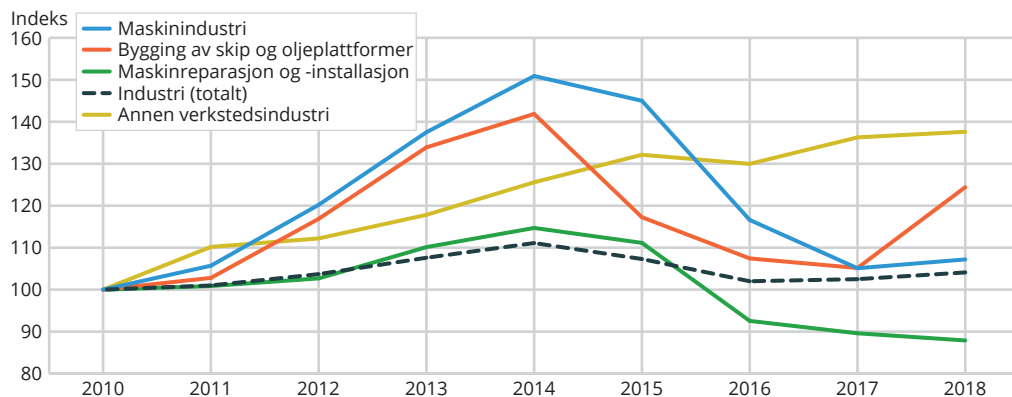
Som en følge av at de petroleumsrettede leverandørnæringene har hatt relativt sett lavere produksjon de seneste årene har de fått en lavere vekt i produksjonsindeksen. For eksempel falt maskinindustriens vekt fra 12,9 prosent i 2016 til 10,1 prosent i 2017, og videre til 7,3 prosent i 2018. Selv om maskinindustrien fremdeles er en av de større næringene i industrien innebærer denne vektendringen at en endring i produksjonsnivået i maskinindustrien hadde mindre betydning for industriproduksjonen samlet sett i 2018 enn hva den samme endringen ville hatt i 2017 og 2016.

2.1. Investeringsvarer

Typiske produsenter av investeringsvarer er næringer som maskinindustri, bygging av skip og oljeplattformer samt maskinreparasjon og -installasjon. Flere av virksomhetene i disse næringene produserer i stor grad produkter som benyttes i olje- og gassnæringen og refereres derfor ofte til som petroleumsrettede leverandørnæringer. Som det fremgår av figur 2.1 opplevde næringer knyttet til investeringsvarer en sterk produksjonsvekst fra 2011 til 2014 og rykket i denne perioden fra resten av industrien. Produksjonsveksten kan i stor grad tilskrives høye oljepriser og store feltoppgraderinger på norsk sokkel, som førte til økte oljeinvesteringer. Fra 2014 og frem til 2016 falt derimot produksjonsaktiviteten kraftig som et resultat av nedturen i oljesektoren. I 2017 og i 2018 har aktiviteten flatet ut og siden økt igjen i denne delen av industrien. Både økt oppdragsmengde knyttet til olje- og gassektoren, og oppdrag knyttet til andre nye markeder har bidratt til oppgangen.

2.1.1. Maskinindustri

Maskinindustrien omfatter produksjon av maskiner og utstyr til generell bruk, som

Figur 2.3. Produksjon av investeringsvarer. 2010-2018 (2010=100)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

for eksempel motorer og turbiner, komponenter til hydraulisk og pneumatisk utstyr og andre spesialmaskiner. Virksomhetene i denne næringen eksporterer mye av sine produkter og er dermed i stor grad utsatt for utenlandsk konkurranse. Produktene som produseres er hovedsakelig spesialiserte offshoreprodukter som produseres på bakgrunn av anbudskonkurranser blant annet fra oljeselskapene.

Frem til 2014 hadde maskinindustrien, nesten uavbrutt, ti år med høy produktjonsvekst, og fra 2011 var veksten særlig sterk. Veksten var i stor grad knyttet til høy investeringsaktivitet i olje- og gasssektoren, både i Norge og internasjonalt. Etter 2014 snudde imidlertid trenden, som et resultat av fallende investeringer på norsk sokkel og fallende etterspørsel på det internasjonale markedet, og i 2017 var maskinindustriens produktjonsnivå omtrent tilbake på 2011-nivå.

Fra 2017 til 2018 har imidlertid produktjonsaktiviteten igjen økt noe, med en vekst på 2,1 prosent.

2.1.2. Bygging av skip og oljeplattformer

Bygging av skip og oljeplattformer omfatter blant annet bygging, innrednings- og installasjonsarbeid av fartøyer, oljeplattformer og moduler, samt bygging av fritidsbåter. Næringen er dominert av relativt få og store virksomheter som lenge har hatt store leveranser inn mot norsk sokkel, og det er derfor en nær sammenheng mellom næringens produktjonsutvikling og investeringene i norsk olje- og gasssektor. I 2018 har imidlertid flere av virksomhetene i større grad snudd seg mot nye markeder enn olje- og gassnæringen.

I likhet med maskinindustrien opplevde bygging av skip og oljeplattformer svært gode tider fra rundt 2010 og frem til 2014. Den høye veksten ble etterfulgt av en kraftig oppbremsing i produktjonsaktiviteten de påfølgende årene som en følge av nedturen i olje- og gassnæringen. Nedgangen fortsatte til 2017, men 2018 ble et vendepunkt og næringen hadde dette året en vekst på hele 18 prosent. Oppgangen skyldtes særlig den delen av næringen som bygger skip, som hadde en kraftig økning i sine leveranser til andre markeder enn olje- og gassnæringen. Blant leveransene

virksomhetene i næringen har hatt i 2018 finner vi både cruiseskip, ferger og fiske-trålere.

2.1.3. Maskinreparasjon og -installasjon

I likhet med de to foregående næringene er maskinreparasjon og -installasjon nært tilknyttet petroleumsnæringen. Der de to foregående næringene i stor grad leverer produkter til petroleumsnæringen, leverer virksomheter innenfor næringen maskinreparasjon og -installasjon i størst grad tjenester til olje- og gassnæringen. Aktiviteten i næringen består blant annet av reparasjon av maskiner, reparasjon og vedlikehold av borerigger og skip, samt installasjon av industrimaskiner og utstyr.

Produksjonsaktiviteten har også i denne næringen falt kraftig siden 2014; hele 23 prosent nedgang mellom 2014 og 2018. Fra 2017 avtok imidlertid nedgangen noe, og fra 2017 til 2018 falt produksjonen med 1,9 prosent.

2.1.4. Annen verkstedsindustri

Virksomheter innenfor næringen annen verkstedsindustri produserer blant annet motorvogner, karosserier og tilhengere

samt tilhørende deler og utstyr. Næringen omfatter også produksjon av materiell til jernbane, luftfartøyer og lignende utstyr. Dette er en relativt liten næring og hadde en vekt på kun 2 prosent i produksjonsindeksen i 2018. Næringen har hatt en nesten kontinuerlig vekst de seneste årene, med unntak av en liten produksjonsnedgang i 2016. Fra 2017 til 2018 opplevde næringen en marginal økning på 1 prosent.

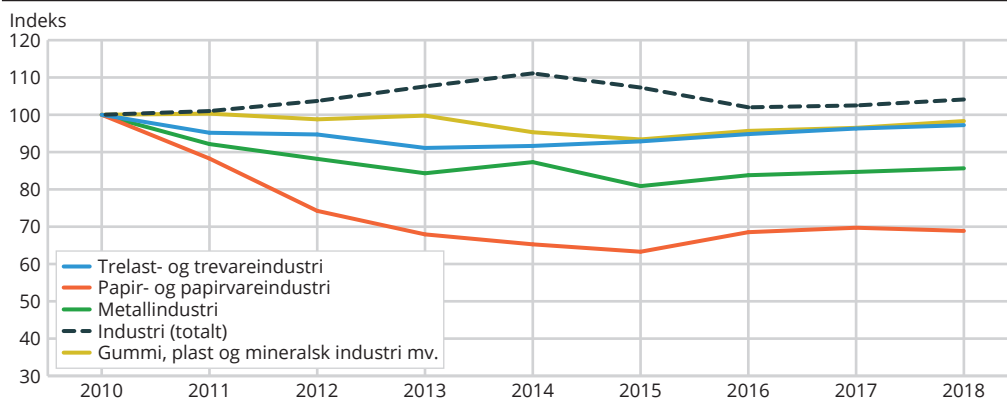
2.2. Innsatsvarer

En annen varegruppe er innsatsvarer. Innsatsvarer er varer som brukes som innsatsfaktorer i produksjonen av andre varer. Typiske produsenter av innsatsvarer er papir- og papirvareindustri og metallindustri. Produsenter av innsatsvarer omtales ofte som tradisjonell eksportrettet industri, da mesteparten av omsetningen kommer fra eksport og de konkurrerer med produsenter fra andre land på det internasjonale markedet.

2.2.1. Trelast- og trevareindustri

Trelast- og trevareindustrien omfatter saging, høvling og impregnering av tre og produksjon av varer av tre, kork, strå og flettematerialer. Noen av virksomhetene i næringen har leveranser til papir- og

Figur 2.4. Produksjon av innsatsvarer (uten utvinningstjenester). 2010-2018 (2010=100)



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

papirvareindustrien, i form av biprodukter som for eksempel flis, som brukes som innsatsvarer i papirproduksjon. Nedgangen i papir- og papirvareindustrien de senere årene har derfor hatt innvirkning på trelast- og trevareindustrien, og fra 2005 har næringen hatt et produksjonsfall på 16 prosent. De siste fem årene har nedgangen imidlertid flatet ut og snudd til en beskjeden produksjonsoppgang. Fra 2017 til 2018 var det en marginal produksjonsvekst på 1 prosent i næringen.

2.2.2. Papir- og papirvareindustri

Papir- og papirvareindustrien omfatter produksjon av papirmasse, papir og papp og produksjonen av varer av papir og papp. Store deler av produksjonen eksporteres, og Europa er det viktigste markedet. De senere årene har det vært et fall i etterspørselen etter papir i Europa, blant annet fordi elektroniske medier i økende grad har tatt over for trykte medier. Dette har ført til et kraftig produksjonsfall og flere nedleggelse i næringen, og fra 2005 til 2018 falt produksjonen i næringen med hele 45 prosent.

Næringen hadde derimot et lite oppsving i 2016 og i 2017, med produksjonsvekst på 10 prosent. Nedbygd produksjonskapasitet i Europa førte til noe styrkede priser i denne perioden og i tillegg har en svak krone bidratt positivt. Fra 2017 til 2018 var det en marginal produksjonsnedgang på 1,3 prosent.

2.2.3. Metallindustri

Metallindustrien omfatter blant annet aktiviteter i forbindelse med utsmelting og/eller raffinering av jernholdige og ikke-jernholdige metaller av malm, råjern eller skrot. I tillegg inngår produksjon av metallegeringer og superlegeringer ved å tilsette andre kjemiske elementer i rene metaller. Næringen er en viktig norsk eksportnæring og produksjonsutviklingen bestemmes i stor grad av utenlandsk etterspørsel.

Lønnsomheten i næringen påvirkes både av prisutviklingen på metallmarkedet og innenlands kostnadsutvikling, hvor særlig kraftprisene er viktige.

Som det fremkommer av figur 2.4 var det en produksjonsnedgang i næringen i store deler av perioden mellom 2010 og 2015. Siden det har imidlertid produksjonen økt, og fra 2015 til 2017 hadde næringen en vekst på 5 prosent. Fra 2017 til 2018 var produksjonsutviklingen tilnærmet uendret, med en marginal oppgang på 1,1 prosent.

Gjennom 2018 har handelskrigen mellom USA, Kina og EU preget nyhetsbildet og det har vært knyttet usikkerhet til hvorvidt USAs innføring av straffetoll på stål og aluminium fra EU ville påvirke norsk metalleksport negativt, blant annet i form av en mulig prisnedgang på aluminium. En prisnedgang har imidlertid latt vente på seg og metallprisene steg med 11 prosent fra 2017 til 2018¹. Samtidig har kronkursen holdt seg på et relativt stabilt, svakt nivå mot amerikanske dollar i 2018 sammenlignet med året før². Prisstigning og svak kronkurs virket positivt inn på lønnsomheten til virksomhetene i næringa, og metallindustriens omsetning steg med 7,6 prosent i 2018.

2.2.4. Gummi, plast og mineralisk industri mv.

Gummi, plast og mineralisk industri mv. er en sammensatt næringsgruppe, der de ulike virksomhetene produserer en rekke ulike produkter. Dette omfatter blant annet produksjon av gummi- og plastprodukter, samt produksjon som vedrører stoff av mineralisk opprinnelse, som for eksempel glass, betong og asfalt. Mange av produktene benyttes videre som innsatsfaktorer i bygg- og anleggsbransjen, som f. eks.

¹ Se også produsentprisindeksen for olje og gass, industri, bergverk og kraftforsyning: <https://www.ssb.no/ppi>

² Metaller omsettes i dollar på verdensmarkedet.

sement, glass og isolasjonsvegger. Næringsgruppen har hatt en relativt stabil utvikling siden 2009. Fra 2017 til 2018 var det en liten vekst på 1,8 prosent i næringsgruppen.

2.3 Konsumvarer

I tillegg til investeringsvarer og innsatsvarer har vi konsumvarer. Produsenter av konsumvarer produserer varer som konsummeres, og man skiller mellom ikke-varige og varige konsumvarer. Mat og drikke er eksempler på ikke-varige konsumvarer og en typisk produsent av slike varer er næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustrien. Møbelindustrien på sin side er produsent av varige konsumvarer. Den største næringen innen konsumvarer, og også i industrien samlet, er næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustrien.

2.3.1. Næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustri

Næringsmiddelindustrien utgjør den absolutt største delen av næringsgruppen næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustrien³. Innen næringsmiddelindustrien finner vi produksjon av bearbejdede produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske til matvarer og fôr, samt halvfabrikata som ikke direkte kan knyttes til matvarer. En stor del av det som produseres i næringsmiddelindustrien er rettet mot hjemmemarkedet, noe som gjør at virksomhetene i denne næringen er mindre konkurranseutsatt enn virksomheter i andre næringer. Deler av næringsmiddelindustrien er riktignok mer eksportrettet, som for eksempel virksomheter som driver med slakt og bearbeiding av oppdrettsfisk. Samtidig er den delen av næringsmiddelindustrien som produserer

foredlede varer, såkalte RÅK⁴-varer, utsatt for importkonkurranse, ettersom en del av EØS-avtalen legger opp til full konkurranse i bearbeidingsleddet.

Fra 2017 til 2018 var produksjonen i nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien uendret. Produksjonsutviklingen har de siste årene vært stabil, og siden 2010 har produksjonen økt med 2,4 prosent.

2.3.2. Møbelindustri og annen industri

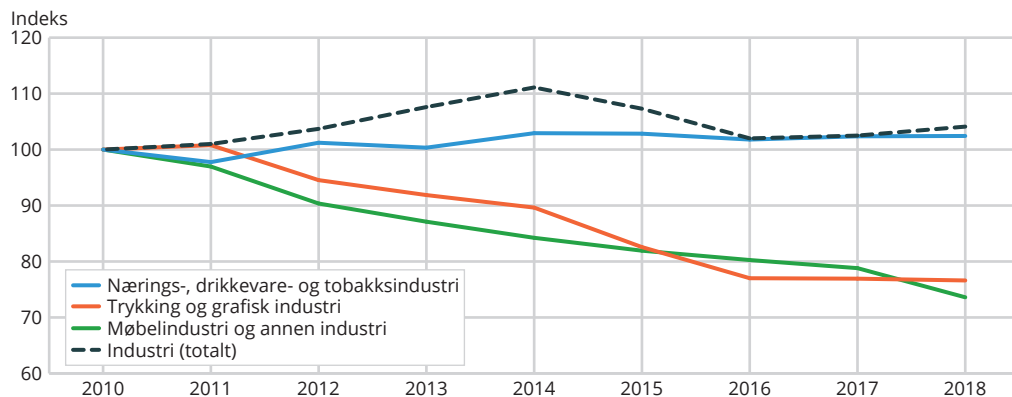
Norsk møbelindustri omfatter produksjon av møbler og tilhørende produkter av alle slags materialer unntatt stein, betong og keramikk. Annen industriproduksjon omfatter produksjon av en rekke varer som ikke er dekket i andre deler av standarden, som for eksempel produksjon av gull- og sølvvarer, sportsartikler og medisinsk utstyr. Møbelindustrien har tradisjonelt hatt en sterk posisjon i Norge, men har de seneste årene opplevd en kraftig produksjonsnedgang. Det er flere årsaker til den nedgående produksjonsutviklingen. Blant annet har konkurranse fra lavkostland, høye lønninger, finanskrisen og lavere etterspørsel, både på hjemme- og eksportmarkedet bidratt til dette. Flere av produsentene har de seneste årene flyttet produksjonen til utlandet. Fra 2017 til 2018 falt produksjonen i denne næringen med 6,6 prosent. Siden 2010 har produksjonen falt med 26 prosent.

2.3.3 Trykking og grafisk industri

Trykking og grafisk industri omfatter blant annet trykking av produkter som aviser, bøker og tidsskrifter. I tillegg omfatter den hjelpeaktiviteter som er en integrert del av trykkerivirksomheten, som for eksempel

³ I praksis inngår ikke tobakksindustri i denne næringsgruppen lenger, da siste rest av tobakksproduksjonen i Norge ble lagt ned i 2008.

⁴ RÅK-varer er industrielt bearbejdede landbruksvarer som er regulert i EØS-avtalen. RÅK-varer er underlagt EØS-avtalens generelle bestemmelser om fri bevegelse av varer, men avtalepartene kan anvende toll og prisnedskrivning på råvarene (Landbruksdirektoratet 2018).

Figur 2.5. Produksjon av konsumvarer. 2010-2018 (2010=100)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

bokbinding og produksjon av trykkplater.⁵ Produksjonsutviklingen i næringen var tilnærmet uendret fra 2017 til 2018. De seneste årene har trykking og grafisk industri imidlertid opplevd en kraftig produksjonsnedgang, og fra 2010 til 2018 falt produksjonen med 23 prosent.

Virksomhetene som driver med trykking og grafisk industri møter stadig større konkurranse fra andre land med lavere produksjonskostnader, som tillater dem å ha lavere priser på sine produkter. I tillegg er det stadig færre som leser papiraviser. Lenge var papiraviser og TV de dominerende mediene i Norge. Mellom 1991 og 2000 var publikumsoppslutningen for papiraviser i overkant av 80 prosent, men har siden sunket betraktelig og i 2018 leste kun 30 prosent av befolkningen en papiravis en gjennomsnittsdag.

2.4 Blandede varetyper

Hittil har vi delt inn de ulike næringene som produsenter av henholdsvis investeringsvarer, innsatsvarer og konsumvarer.

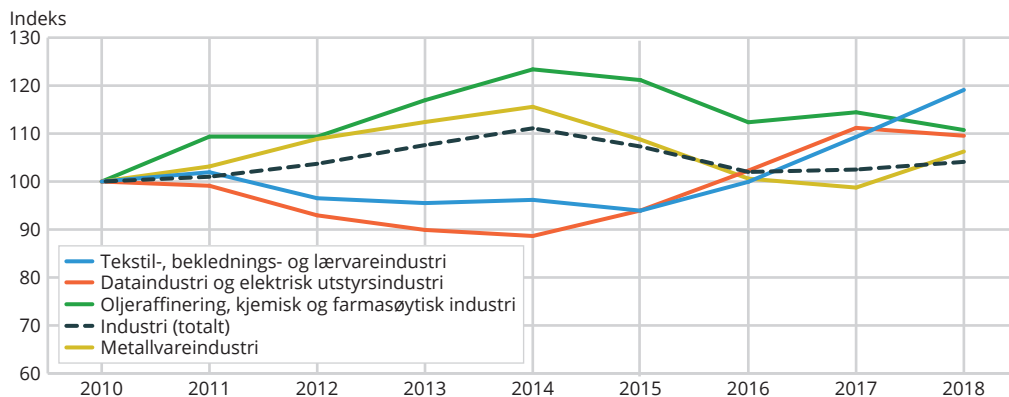
⁵ Trykking og grafisk industri dekker ikke forlagsvirksomhet. Dette grupperes under næringshovedområde J - Informasjon og kommunikasjon.

Noen næringer lar seg ikke like lett kategorisere, da ulike delnæringer innenfor samme næring produserer ulike varetyper. Et eksempel på dette er metallvareindustrien. De produserer både innsatsvarer som metallkonstruksjoner, overflatebehandling og bearbeiding av metaller og investeringsvarer som våpen og ammunisjon. Slike næringer har vi derfor valgt å gruppere i kategorien blandede varetyper.

2.4.1. Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri

Næringsgruppen tekstil-, beklednings- og lærvareindustrien omfatter blant annet produksjon av tekstiler, tauverk og fiskegarn samt produksjon av klær, lær og lærvarer. Tekstilproduksjon utgjør over halvparten av produksjonen innenfor næringsgruppen. Deler av næringsgruppen er gruppert under innsatsvarer, mens andre deler grupperes som produsenter av konsumvarer.

Tekstil-, beklednings- og lærvareindustrien har i lengre tid opplevd en kraftig produksjonsnedgang. Fra 2000 til 2014 falt produksjonen med 55 prosent. Næringsgruppen har i flere år møtt stor konkurranse fra lavkostland, og produksjon av blant annet klær og skotøy er i all hovedsak erstattet av

Figur 2.6. Produksjon av blandede varettyper. 2010-2018 (2010=100)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

import (se Skoglund 2008: 73-84). For en arbeidskraftintensiv næring som tekstil-, beklednings- og lærvareindustrien er det mer lønnsomt å flytte produksjonen til utlandet, der arbeidskraft er billigere enn i Norge. Dette har bidratt til produksjonsnedgang og næringsgruppen har i dag svært liten betydning for industrien samlet sett i Norge. Som det fremkommer av figur 2.2 er det kun papir- og papirvareindustrien som har mindre betydning enn tekstil-, beklednings- og lærvareindustrien for total industriproduksjon i 2018.

Fra 2015 til 2018 har produksjonsutviklingen derimot hatt et oppsving med en vekst på 27 prosent. Fra 2017 til 2018 gikk produksjonen opp 9 prosent. Veksten har vært særlig sterk i delnæringen Produksjon av andre tekstiler. Her finner vi virksomheter som produserer varer som rep og tauverk, vevde bånd, samt snorer og markiser.

2.4.2. Dataindustri og elektrisk utstyrsindustri

Dataindustri og elektrisk utstyrsindustri omfatter blant annet produksjon av datamaskiner, kommunikasjonsutstyr og lignende elektroniske produkter. I tillegg dekker næringsgruppen produksjon

av elektrisk utstyr, herunder kabler. En betydelig andel av produktene som produseres i denne næringsgruppen anvendes i petroleumssektoren, og næringsgruppens produksjonsaktivitet påvirkes dermed i stor grad av aktiviteten i petroleumssektoren.

Fra 2017 til 2018 var det en produksjonsnedgang på 3,3 prosent. Næringen har siden 2014 opplevd tøffe tider knyttet til de reduserte investeringene i petroleumssektoren i samme periode. Fra 2014 til 2018 har produksjonen falt med 10 prosent.

2.4.3. Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri

Næringsgruppa oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri omfatter blant annet produksjon av raffinerte petroleumsprodukter, industrigasser og andre organiske og uorganiske kjemiske råvarer, samt produksjon av farmasøytiske råvarer og preparater. Virksomhetene i disse næringene produserer varer som i stor grad eksporteres.

Mellom 2014 og 2017 hadde næringsgruppa en god vekst på hele 25 prosent. I 2018 holdt produksjonsutviklingen seg relativt stabil sammenlignet med året før,

men med en liten produksjonsnedgang på 1,5 prosent.

2.4.4 Metallvareindustri

Den siste næringen i denne kategorien er metallvareindustrien. Metallvareindustrien omfatter blant annet overflatebehandling og bearbeiding av metaller, produksjon av metallkonstruksjoner, samt produksjon av våpen og ammunisjon. Næringen består av mange små og mellomstore virksomheter. Noen av disse leverer produkter direkte til petroleumssektoren, mens andre fungerer som underleverandører til andre industrinæringene som igjen leverer til olje- og gasssektoren.

Metallvareindustrien hadde kraftig vekst i perioden 2005 til 2014 da produksjonen økte med over 46 prosent. I likhet med andre næringene som har mye leveranser til petroleumssektoren var veksten drevet av høye olje- og gassinvesteringer på norsk sokkel. Fra og med 2015 begynte derimot en fallende utvikling som fortsatte til 2017; i denne perioden falt produksjonen med om lag 15 prosent.

I 2018 har imidlertid nedgangen snudd til vekst og produksjonen i næringen økte med 7,6 prosent dette året. Det var særlig den delen av næringen som driver med overflatebehandling og bearbeiding av metaller som bidro til veksten. Disse virksomhetene har blant annet oppdrag på skipsverft, og veksten vi ser i metallvarer kan nok til dels ha sammenheng med oppturen i verftsindustrien.

3. Internasjonale sammenligninger

3.1. Femte år på rad med vekst i euroområdet, men trenden er nedadgående

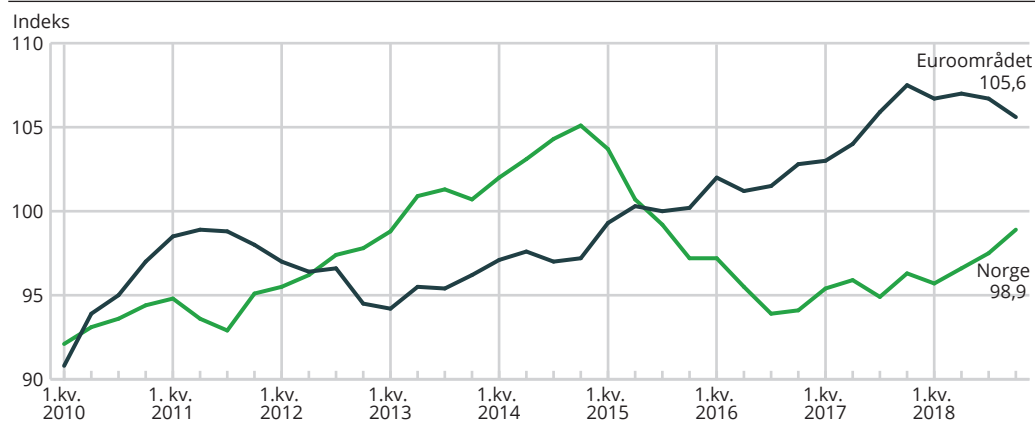
Norsk industriproduksjon økte med solide 1,6 prosent fra 2017 til 2018. I samme tidsperiode hadde også produksjonen i euroområdet en klar vekst på 1,3 prosent. Dette er femte året på rad der industriproduksjonen i euroområdet registrer en positiv utvikling.

Figur 3.1 viser utviklingen i industriproduksjonen i Norge og euroområdet i en niårs-periode, fra 2010 til 2018. Som det framkommer av figuren så har eurosonen hatt en jevnt stigende aktivitetsutvikling fra 2013 til 2017. Samtidig viser også figuren en konvergerende trend mellom Norge og eurosonen gjennom 2018. Etter noen år med fall i norsk industriproduksjon som følge av nedturen i olje- og gassektoren, så har trenden vært stigende gjennom 2018 med tyde-

lig vekst spesielt i 2.halvår. På motsatt side, har industriproduksjonen i euroområdet opplevd en produksjonsnedgang i 2.halvår 2018 med et særlig svakt 4.kvartal.

I likhet med Norge er produksjon av investeringsvarer den varetypen med høyest vekt i produksjonsindeksen til euroområdet, og således er det denne varegruppen som har størst innvirkning på den samlede industriproduksjonen. Investeringsvarer utgjør spesielt en stor andel av industriproduksjonen i store EU-land som Tyskland, Frankrike og Italia. Typiske produsenter av investeringsvarer i euroområdet er maskinindustrien, metallvareindustrien og ikke minst bilindustrien. En medvirkende årsak til den samlede produksjonsnedgangen i 2.halvår er blant annet fall i europeisk bilproduksjon. Nedgangen kan blant annet knyttes til strengere miljøkrav fra EU, utsikter til mulig handelskrig og ikke minst lavere

Figur 3.1. Industriproduksjon i Norge og euroområdet. 1. kvartal 2010-4. kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2015=100)



Kilde: Eurostat.

Tabell 3.1. Vekter innenfor de ulike varekategoriene i eurosonen og Norge målt i prosent. 2015

	Eurosonen	Norge
Innsatsvarer	35,8	31,2
Investeringsvarer	39,4	42,5
Konsumvarer	24,8	26,3

Kilde: Eurostat og Statistisk sentralbyrå.

etterspørsel fra framvoksende økonomier. Se blant annet SSBs konjunkturindikatorer til Norge og utlandet (Hammersland 2018).

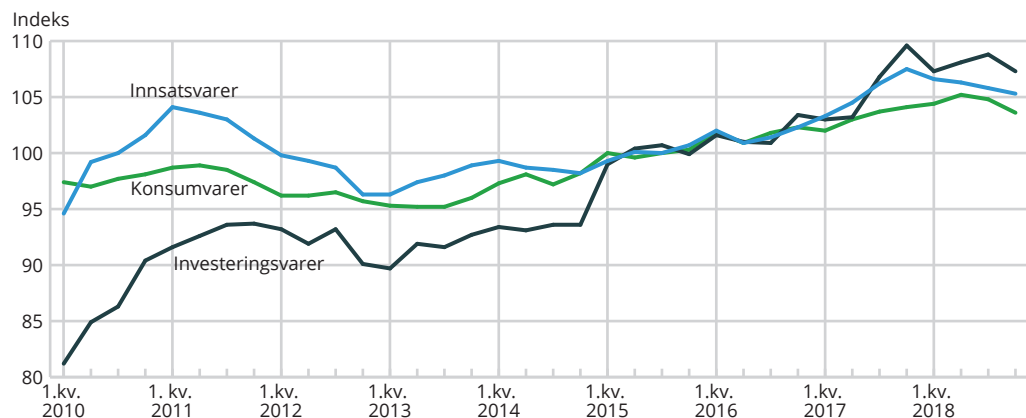
Samtidig viser figur 3.2 også at de andre varekategoriene, innsatsvarer og konsumvarer, har hatt en svak utvikling i 2.halvdel av 2018. I euroområdet er typiske produsenter av innsatsvarer kjemisk produksjon, gummi, plast og mineralsk industri, samt produksjon av elektrisk utstyrsindustri. Innenfor industrisegmentet konsumvarer, er særlig farmasøytisk industri og næringsmiddelindustrien viktige næringer. Innsatsvarer er spesielt betydningsfull for land som Østerrike og Nederland, mens produksjon av konsumvarer utgjør en stor andel av industrien i land i Sør-Europa. Det at flere industrisegmenter opplevde produk-

sjonsnedgang i 2.halvår 2018 kan tyde på at usikkerhet rundt verdensøkonomien, med blant annet utsikter til en mer restriktiv handelspolitikk internasjonalt, er den viktigste årsaken til den fallende trenden i europeisk industri.

3.2. Rekordhøy produksjon i Danmark, svært høy vekst også i Sverige i 2018

De skandinaviske landene har opplevd en noe ulik utvikling i industriproduksjonen i kjølvannet av finanskrisen. Sverige hadde en lang nedgangskonjunktur med avtagende produksjon fra starten av 2011 og frem til første halvdel av 2015. På motsatt side var dette en periode preget av høy produktionsvekst i Danmark og i Norge. Men der industriproduksjonen i Norge opplevde en knekk ved inngangen til 2015, fortsatte den danske industriproduksjonen å vokse.

Fra 2017 til 2018 steg dansk industriproduksjon med solide 4,4 prosent, mens det året før hadde en sterk produktionsvekst på 3,1 prosent. Indeks nivået for 2018 var på 112,9 noe som ifølge [Danmarks statistikkbyrå](#) er det høyeste nivået registrert siden statistikk-

Figur 3.2. Produksjonsutvikling innenfor de ulike varekategoriene i eurosonen 1. kvartal 2010-4. kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2015=100)

Kilde: Eurostat.

kens oppstart. Hovedårsaken til oppgangen i 2018 kan knyttes til sterk vekst innenfor farmasøytisk industri og maskindustrien på henholdsvis 3 og 4,4 prosent. I tillegg bidrog også næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustrien positivt med en økning på 2 prosent. Produksjonen i dansk industri har vokst i alle årene siden finanskrisen.

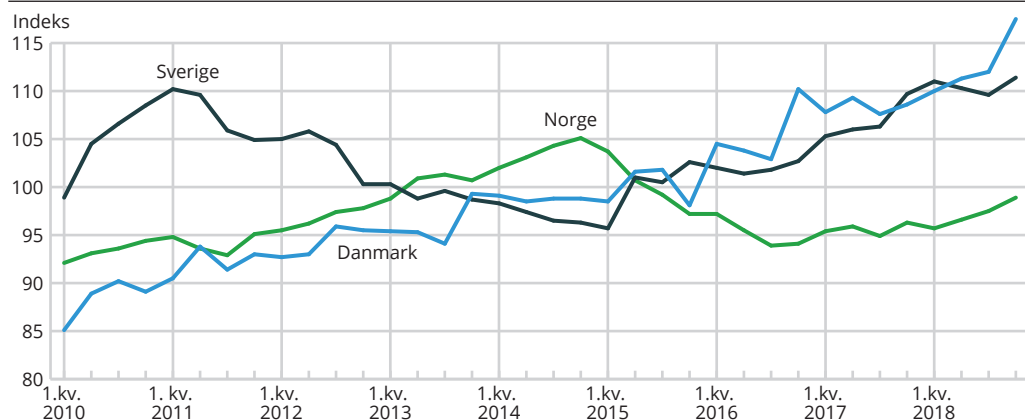
Sverige hadde også en klar oppgang fra 2017 til 2018 med en tydelig vekst på 3,6 prosent. Den største økningen var innenfor produksjon av motorvogner og tilhengere, som økte med over 8 prosent. I tillegg hadde også maskindustrien en solid vekst på 7,8 prosent. De siste fire årene har industriproduksjonen i Sverige vært preget av oppgang. Dette kommer etter flere år med svak utvikling i industriproduksjonen. Svensk industri ble hardt rammet av finanskrisen, som særlig gikk ut over bilindustrien. Industrien opplevde et nytt tilbakeslag i starten av 2011, og nedgangskonjunkturen vedvarte helt frem til våren 2015. En pådriver til oppgangen i løpet av de siste par årene har vært høyere produksjon i bilindustrien. Aktiviteten i bilindustrien

I Sverige er produksjon av motorvogner og tilhengere den industrinæringen med høyest vekt i 2018. Produksjonen innenfor næringen utgjorde 17,6 prosent av industriens totale produksjon i 2018. Maskindustrien er den nest største industrinæringen i Sverige i 2018 med en vekt på 13,7 prosent. På tredje plass finner vi kjemisk og farmasøytisk industri som stod for 11,8 prosent.

I Danmark er farmasøytisk industri den industrinæringen med høyest vekt i 2018. Hele 20,1 prosent av all industriproduksjon i industrien kom fra farmasøytisk produksjon. Deretter følger næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustrien, og maskinindustrien med en vekt på om lag 14 prosent hver.

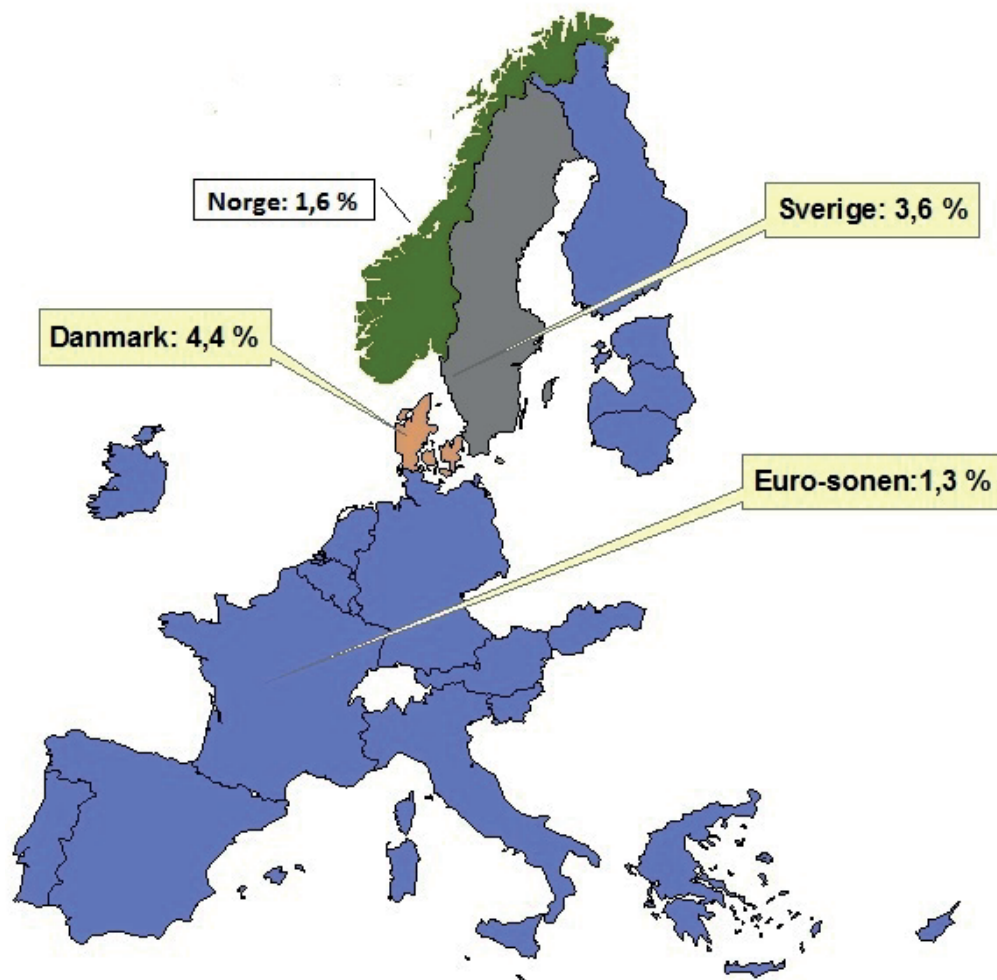
anses å være en god indikator på konjunkturutviklingen: I oppgangstider er man villig til å låne penger og investere i biler og andre kjøretøy, mens man i nedgangstider i større grad unngår slike investeringer (Lööv 2014).

Figur 3.3. Industriproduksjon i Norge, Sverige og Danmark. 1. kvartal 2010-4. kvartal 2018. Sesongjusterte tall (2015=100)



Kilde: Eurostat.

Figur 3.4. Prosentvis vekst i industriproduksjonen. 2017-2018



Kilde: Eurostat.

4. Andre indikatorer

For å belyse tilstanden til norsk industri i 2018 litt bredere enn kun å se på produksjonen, vil vi i dette avsnittet kort presentere hvordan utviklingen har vært ved tre andre sentrale indikatorer: omsetning, sysselsetting og investeringer.

4.1. Omsetningsvekt innenfor petroleumsindustrien

Industriomsetningen økte fra 778 til 837 milliarder kroner fra 2017 til 2018, Dette tilsvarer en årsvekst på 7,6 prosent. Veksten i industriomsetningen ble drevet av høyere omsetning i både hjemme- og eksportmarkedet, der veksten var på henholdsvis 7 og 8,4 prosent.

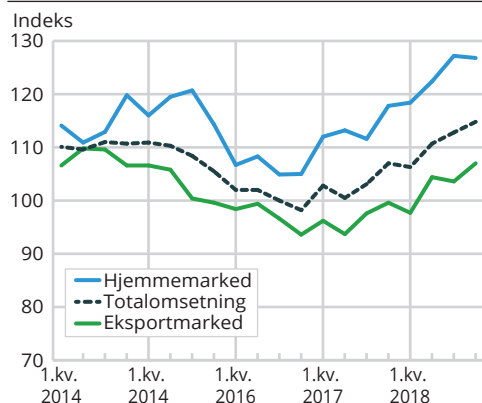
De aller fleste industrinæringene hadde omsetningsvekst, men næringene som bidro mest til den samlede veksten, var:

- Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri
- Maskinindustri
- Bygging av skip og oljeplattformer

Industriomsetningens vekst i 2018 kommer etter noen magre år der omsetningen

Årsvekst: Endring i indeksverdien i et kalenderår sammenlignet med verdien for samme størrelse året før. Årsendringen beregnes ved å ta forholdet mellom gjennomsnittet av månedsindeksene for aktuelt år og tilsvarende gjennomsnittstall for året før. Årsendringen må ikke forveksles med tolv måneders endringen, som angir endringen i indeksen fra en måned ett bestemt år, til samme måned året etter, for eksempel desember 2017 mot desember 2018.

Figur 4.1. Industriomsetningen etter marked. 1.kvartal 2014- 4.kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2010=100)

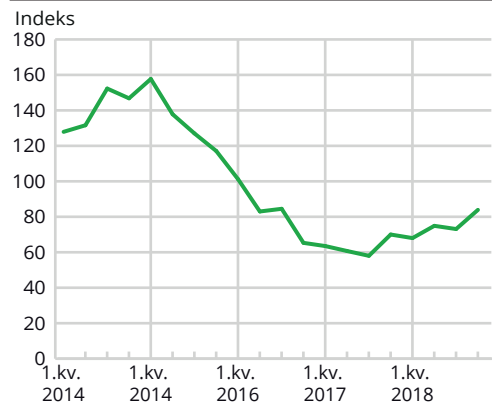


Kilde: Statistisk sentralbyrå.

først falt i perioden 2014 til 2016, før vi så en liten oppgang i 2017. Nedturen fra 2014 var preget av lavere oljepris og reduserte leveranser til olje- og gassnæringen. I 2018 snudde utviklingen i oljeinvesteringene som har gitt økt etterspørsel og større leveranser for den petroleumsrettede leverandørindustrien. Av de petroleumsrettede leverandørnæringene er det særlig maskinindustrien som rapporterer om økt omsetning, der veksten var på hele 21 prosent i 2018. Denne veksten kommer etter en sammenhengende omsetningsnedgang siden 2014. Maskinindustrien er en næring som har vært gjennom en omfattende nedbemanningssprosess de siste årene, og omsetningen lå i 2018 fortsatt betydelig under 2014-nivået, som det fremgår av figur 4.2.

Økning i oljeprisen gjennom store deler av 2018 smittet over i økte priser for raffinerte petroleumsprodukter. Denne prisveksten

Figur 4.2. Omsetningen i maskinindustri. 1.kvartal 2014- 4.kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2010=100)



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

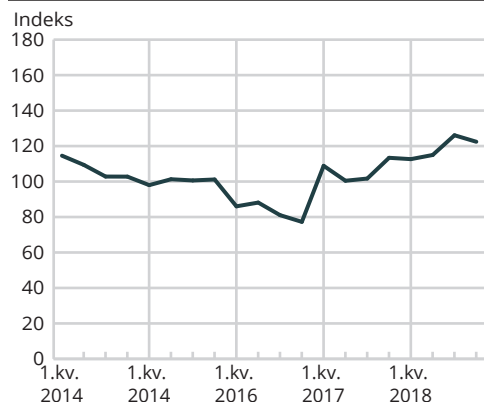
har gitt en betydelig omsetningsvekst i næringsgruppen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri, og det var omsetningsveksten for denne næringsgruppen som var det viktigste bidraget til den samlede veksten i industriomsetningen.

Som figur 4.4 viser, hadde også produsenter av skip og oljeplattformer positiv utvikling i omsetningen, og her var veksten på 16 prosent fra 2017 til 2018. Det var spesielt skipsverftene som trakk opp årsveksten for denne næringen, der oppgangen var på hele 30 prosent. Norske skipsverft var i perioden med svært høye oljeinvesteringer i stor grad spesialisert innenfor leveranser til olje- og gassnæringen, mens man i den senere tid har vunnet kontrakter innenfor

Petroleumsrettet leverandørindustri:

Analytisk gruppering som dekker de næringene i industrien som leverer størsteparten av sine varer og tjenester til olje- og gassindustrien.

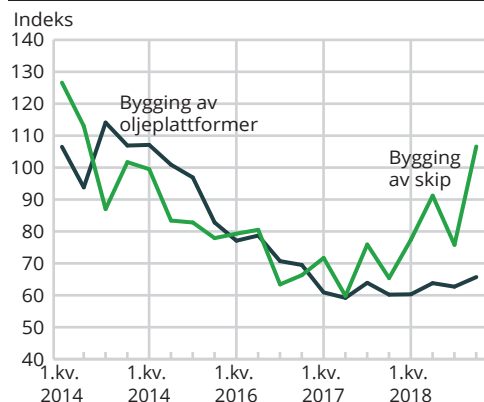
Figur 4.3. Omsetningen i oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. 1.kvartal 2014- 4.kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2010=100)



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

andre markedssegmenter, som cruiseskip, ferger og fisketrålere. Denne omstillingen har gitt grobunn for betydelig omsetningsvekst for næringen, på tross av at etterspørselen etter spesialiserte skip til olje- og gassnæringen har vært lavere de siste årene.

Figur 4.4. Omsetningen for bygging av skip og oljeplattformer. 1.kvartal 2014-4.kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2010=100)



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

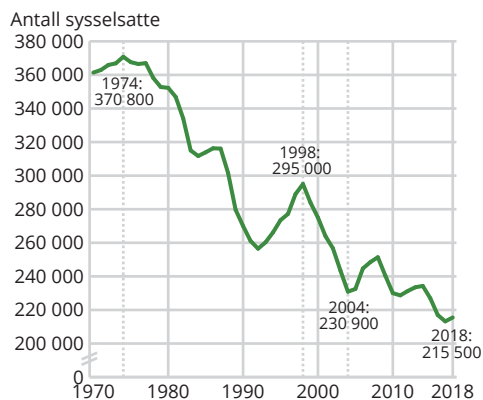
4.2 Sysselsetting: Liten vekst i 2018 etter tre år med nedgang

I 1946 utgjorde industriens sysselsetting 20 prosent av total sysselsetting i Norge.¹ I 2018 utgjorde sysselsettingen i industrien kun 7,7 prosent av den totale sysselsettingen.² Det er flere grunner til dette: Økt globalisering har ført til økt handel på tvers av landegrensene. Dette har igjen ført til at mye av det som tidligere var norsk industriproduksjon har blitt erstattet av importerte varer. Dette gjelder særlig industriprodukter som tekstilvarer og forbrukerelektronikk som kan produseres billigere i andre land på grunn av lavere lønnskostnader enn her hjemme. En annen årsak er outsourcing av støttefunksjoner som regnskap, vaske og kantinepersonell, som har ført til at sysselsatte som tidligere var registrert under industrinæringer, nå tilfaller tjenestenæringene.

I tillegg har frykten for at økt automatisering og digitalisering skal ta over arbeidsplassene til folk gitt grobunn til begreper som «teknologisk arbeidsledighet» (Brynjolfsson og McAfee 2011). I en studie av 374 yrker i Norge, ble det konkludert med at 33 prosent av alle norske arbeidsplasser står i fare for å bli automatisert i løpet av et par tiår, som et resultat av teknologisk fremgang (Pajarinen et al, 2015). Andre studier konkluderer tilsvarende, men at også ikke-rutinemessige arbeidsoppgaver i stadig større grad blir automatisert, eksemplifisert ved Googles førerløse biler (Brynjolfsson og McAfee 2011).

I Norge har man i enkelte næringer de senere årene sett et mindre behov for arbeidskraft for å produsere samme pro-

Figur 4.5. Sysselsetting i industrien. 1970-2018



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

duksjonsvolum som før. Næringsmiddelindustrien er ett eksempel, der økt effektivisering og automatisering har gått på bekostning av ufaglært arbeidskraft (se også Berg og Krøtø 2015). Når det er sagt, er det også viktig å påpeke at den framtidige sysselsettingsutviklingen også påvirkes av flere andre faktorer i tillegg til teknologisk utvikling. Økonomiske faktorer som pris- og etterspørsel, politiske vedtak og demografisk utvikling vil også spille en viktig rolle for sysselsettingsutviklingen fremover (Bye og Næsheim 2016).

Sysselsettingen i industrien gikk opp med 1,1 prosent fra 2017 til 2018. Dette er første gang siden 2014 at industrien registrerer en positiv endringsrate i sysselsettingsutviklingen. Historisk sett var det fremdeles et lavt sysselsettingsnivå. Ser vi på sysselsettingstallene over en lengre tidsperiode, nådde sysselsettingen en topp i 1974. Dette var året med flest antall sysselsatte i industrien i de siste fem tiårene; hele 370 800 personer var i 1974 sysselsatt i denne delen av økonomien. Siden da har industrien hatt en fallende trend i sysselsettingsutviklingen, og i 2018 var det kun 215 500 sysselsatte i

¹ <http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa100/kap5.pdf>

² Alle sysselsettingstall i dette avsnittet er hentet fra årlig og kvartalsvis Nasjonalregnskap: <http://www.ssb.no/nr/> og <http://www.ssb.no/knr/>, (Tallene for 2018 er foreløpige tall.)

Tabell 4.1. Sysselsetting i industrien fordelt på næringer. 2010-2018

	Antall personer			Prosentvis endring	
	2010 ...	2017	2018	2018-2010	2018-2017
Industri	229 990 ...	213 160	215 510	-6,3	1,1
Nærings-, drikkevare- og tobakkindustri	48 290 ...	49 090	49 430	2,4	0,7
Tekstil-, bekledning- og lærvareindustri	4 600 ...	4 310	4 660	1,3	8,1
Trelast- og trevareindustri	12 940 ...	12 950	13 080	1,1	1,0
Papir- og papirvareindustri	4 310 ...	2 730	2 800	-35,0	2,6
Trykking, grafisk industri	6 660 ...	4 920	4 780	-28,2	-2,8
Oljeraffinerer, kjemisk og farmasøytisk industri	14 250 ...	13 130	13 330	-6,5	1,5
Gummi-, plast- og mineralsk industri	14 170 ...	14 490	14 790	4,4	2,1
Metallindustri	10 240 ...	10 080	10 300	0,6	2,2
Metallvareindustri	23 240 ...	21 320	21 890	-5,8	2,7
Dataindustri og elektrisk utstyrsindustri	16 970 ...	15 010	14 620	-13,8	-2,6
Maskinindustri	17 960 ...	17 420	17 340	-3,5	-0,5
Annen verkstedindustri (unntatt 30.1)	4 250 ...	3 450	3 550	-16,5	2,9
Bygging av skip og oljeplattformer	23 660 ...	16 390	16 830	-28,9	2,7
Møbelindustri og annen industri	10 130 ...	8 570	8 550	-15,6	-0,2
Maskinreparasjon og -installasjon	18 320	19 330	19 570	6,8	1,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

industrien. Bortsett fra 2017, er dette det laveste antall sysselsatte registrert i perioden 1970-2018.

Som det fremkommer av tabell 4.1 hadde 8 næringer sysselsettingsvekst i 2018, 5 næringer var mer eller mindre uendret, mens kun 2 næringer opplevde nedgang.

Tabellen viser også at store deler av petroleumsrettet leverandørindustri og verftsindustrien har hatt en positiv sysselsettingsutvikling i 2018. Dette står i sterk kontrast til utviklingen som fant sted i perioden 2015-2017 da disse næringene var sterkt preget av nedbemanning som følge av nedgangstiden i petroleumssektoren. Blant annet var det en vekst på 570 sysselsatte fra 2017 til 2018 innenfor metallvareindustrien. I tillegg opplevde også andre leverandørnæringer som bygging av skip og oljeplattformer og maskinreparasjon og -installasjon sysselsettingsvekst i 2018. Til sammen i disse tre næringene var det over 1200 flere sysselsatte i 2018 enn i 2017.

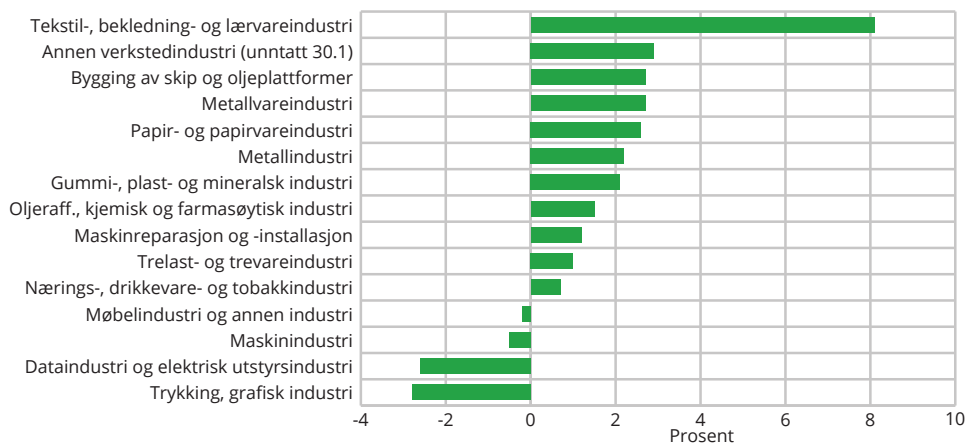
Samtidig ser vi at andre deler av petroleumsrettet leverandørindustri sliter frem-

deles. Dataindustri – og elektrisk utstyrsindustri hadde den største nedgangen målt i antall sysselsatte av samtlige industri-næringer med et fall på 390 personer.

Andre deler av norsk industri registrerte også en positiv utvikling i sysselsettingen i 2018. Tekstil-, bekledning- og lærvareindustri hadde den største prosentvise oppgangen fra 2017 til 2018 med en vekst på 8,1 prosent. Dette tilsvarer en økning på 350 sysselsatte. Næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustrien, som står for den største sysselsettingsandelen i norsk industri, hadde også en vekst fra 2017 til 2018 på 340 personer.

4.2.1. Er leverandørindustrien mer effektiv etter oljekrisen?

Med en produksjonsvekst innenfor leverandørnæringer som bygging av skip og oljeplattformer og metallvareindustrien på henholdsvis 18 og 7,6 prosent kan sysselsettingsveksten i 2018 for disse næringene fremstå som noe lav. Dette kan muligens forklares ved at nedgangstidene i petroleumssektoren også har hatt en indirekte effekt på sysselsettingen i disse næringene

Figur 4.6. Sysselsetting i industrien fordelt på næring. Prosentvis endring 2017-2018

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

ved at virksomhetene påtvinges effektivisering og kostnadsutt. For å vinne kontrakter kreves det nå at virksomheter klarer å opprettholde et gitt produksjonsvolum med færre ansatte. Tall fra Nasjonalregnskapet³ viser blant annet at bruttoprodukt per utførte timeverk i verftsindustrien økte både i 2017 og 2018 med henholdsvis 2,8 og 10,7 prosent. En annen forklaring kan derimot være at virksomhetene i større grad tar i bruk innleid arbeidskraft.

4.2.2. Innleid arbeidskraft

I tillegg til egne ansatte utgjør innleide arbeidere en betydelig andel av arbeidsstyrken for mange virksomheter i industrien. Bruken av innleid arbeidskraft gir virksomhetene mer fleksibilitet. I perioder med høy aktivitet leier industrien inn arbeidskraft for å ta unna den store ordremassen, mens i perioder med lav aktivitet vil denne type arbeidskraft ikke bli benyttet i samme grad. Fra 2017 til 2018 økte bruken av innleide timeverk i industrien betydelig med en vekst på hele 43 prosent. I 2017 ble

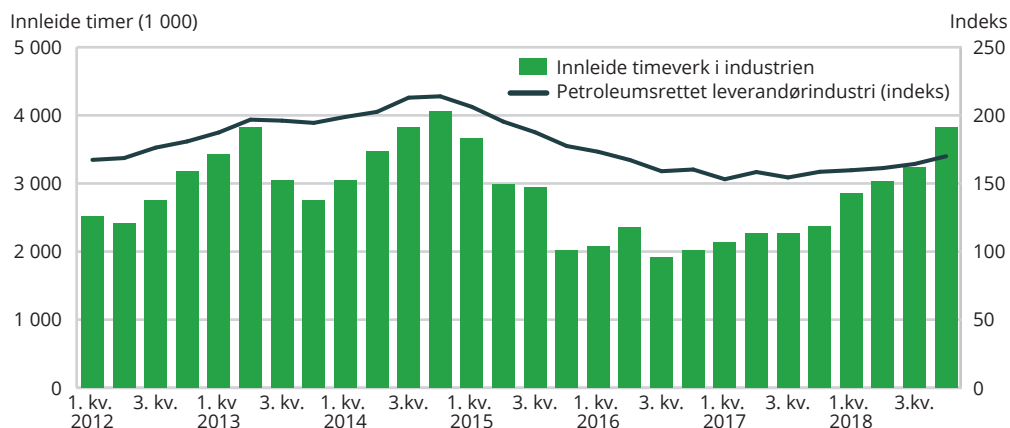
det registrert om lag 9,1 millioner innleide timeverk i industrien, mens tilsvarende tall for 2018 var på nesten 13 millioner.

Figur 4.7 viser industriens bruk av innleid arbeidskraft i en syvårsperiode fra 2012 til 2018. Som vi ser av figuren var det en solid økning i innleide timeverk fra 2. kvartal 2012 til 2. kvartal 2013. Deretter var det noe nedgang frem til rundt 4. kvartal 2013, før det igjen fulgte en periode med høy bruk av innleide arbeidere frem til toppen i 4.kvartal 2014. Bruken av innleid arbeidskraft sank deretter kraftig i 2015, og forble på et relativt lavt nivå gjennom hele 2016 og 2017. Fra 2017 til 2018 økte bruken av innleide i industrien betraktelig, og er nå

Innleide arbeidere: Arbeidere som er leid inn fra en annen produksjonsvirksomhet eller et bemanningsselskap i en midlertidig periode. I enkelte av næringene i produksjonsindeksen brukes timeverk som indikator på produksjonen. SSB har siden 2011 samlet inn opplysninger om timeverk utført av innleide arbeidere. Fra og med 2012 er slike timeverk tatt med i beregningene av produksjonsindeksen, i tillegg til timeverk utført av egne ansatte. Dette omfatter 9 industrinæringer.

³ Tabell 20: <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/tabeller/nr-tabeller> (Tall for 2018 er foreløpige tall.)

Figur 4.7. Innleide timeverk i industrien (1000 timer) og produksjon i petroleumsrettet leverandørindustri (2005=100). 1. kvartal 2012-4. kvartal 2018



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

tilbake på nivåene man så før nedgangen i petroleumsbransjen.

Som det fremkommer av figur 4.7 må både veksten og nedgangen i denne tidsperioden ses i sammenheng med aktiviteten i petroleumsrettet leverandørindustri. Dette er arbeidsintensive virksomheter, og i oppgangstider med høy ordremasse vil det derfor være et kraftig behov for innleid arbeidskraft. Motsatt, ved lavkonjunkturer vil bruken være adskillelig lavere. Veksten i bruken av innleide i 2018 må ses i sammenheng med den økte aktiviteten i bygging av skip og oljeplattformer, og i metallvareindustrien.

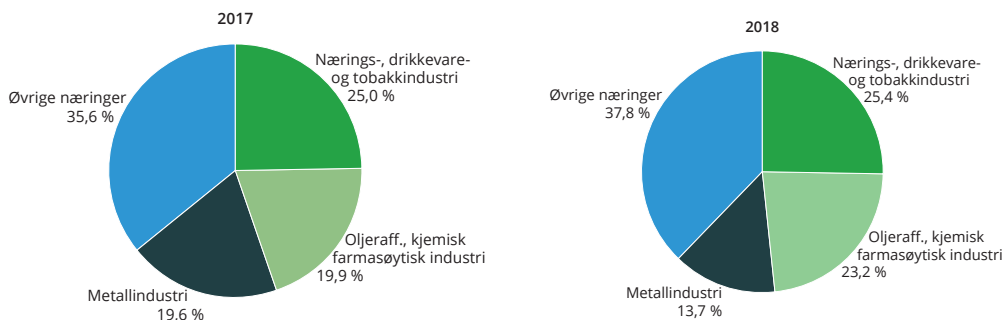
Figur 4.7 viser også at selv om bruken av innleide timer nærmer seg toppnivået i 2014, så kan man ikke se samme høye nivå i produksjonsindeksen. Dette kan forklares ved at bruken av egne ansatte har gått betydelig ned siden 2014. Innenfor bygging av skip og oljeplattformer var det for eksempel over 25 000 sysselsatte i 2014 mot kun 16 830 i 2018. Dette kan tyde på at virksomheter innenfor petroleumsrelatert leverandørindustri i større grad tar

i bruk innleid arbeidskraft når aktiviteten og ordremassen øker.

4.3 Investeringer: klar oppgang i 2018 – utsikter til ytterligere vekst i 2019

Industrien investerte for totalt 24,3 milliarder kroner i 2018 - målt i løpende verdi. Dette utgjør en sterk vekst sammenlignet med 2017 på hele 14 prosent. 11 næringer opplevde vekst i denne perioden, mens kun 4 næringer hadde nedgang.

Det er særlig næringsgruppen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri som stod bak investeringsoppgangen i 2018 med en vekst på 1,4 milliarder NOK. I tillegg bidrog også næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustrien positivt med en økning på over 800 millioner NOK. Investeringsoppgangen på 32 prosent innenfor næringsgruppen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri kan knyttes til vedlikehold- og oppgraderingsarbeid på produksjonsanleggene til flere viktige aktører. For næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustrien skyldtes veksten blant annet høyere investeringer innenfor delnærings-

Figur 4.8. Andel av utførte investeringer for utvalgte næringer. 2017 og 2018

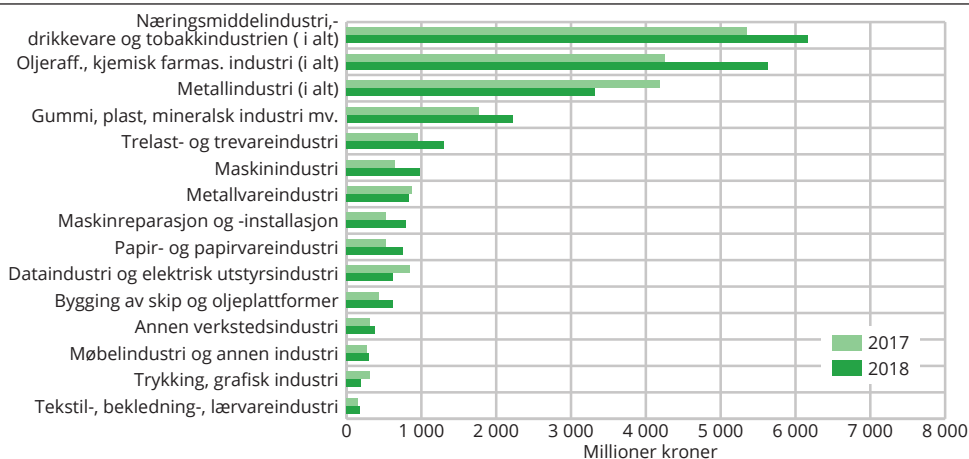
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

produksjon av bakeri- og pastavarer. Investeringene i disse to næringsgruppene utgjorde til sammen nesten halvparten av industriens totale investeringer i 2018, se figur 4.8.

Den samlede oppgangen i 2018 ble derimot noe dempet av et lavere investeringsnivå innenfor metallindustrien. Næringen opplevde et klart fall på 21 prosent, noe som tilsvarer en nedgang på nesten 900 millioner NOK fra 2017 til 2018. Fallet henger sammen med at noen store enkeltprosjekter som har gått over flere år, ble ferdigstilt og avsluttet i 2017.

Industriens investeringsanslag for 2019 rapportert i august 2019 antyder svært positive utsikter med en ventet oppgang på hele 35 prosent sammenlignet med tilsvarende anslag for 2018. Dette tilsvarer et investeringsnivå på hele 33,2 milliarder NOK, målt i løpende verdi.

Oppgangen som indikeres for 2019 skyldes en bred oppgang blant flere industrinæringer. På den ene siden melder kapitalintensive næringer, som metallindustrien samt næringsgruppen oljeraffinerer, kjemisk og farmasøytisk industri om svært store investeringer for inneværende år. I tillegg

Figur 4.9. Utførte investeringer i industrien. 2017 og 2018. Millioner kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

bidrar også næringsmiddel-, drikkevare- og tobakksindustrien positivt. Samtidig er det også ventet en betydelig investeringsvekst innenfor maskinreparasjon og -installasjon grunnet store enkeltprosjekter. Dette er en arbeidskraftintensiv næring som historisk sett pleier å ligge på et lavere investeringsnivå.

Ser vi enda litt lengre frem i tid, så antyder de nyeste anslagene for 2020 en flat utvikling i industriinvesteringene. Sammenlignet med tilsvarende anslag for 2019 ligger det an til en marginal nedgang på 1,5 prosent. Igjen er næringsgruppen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri i fokus, men denne gang med negativt fortegn. Næringsgruppen anslår et investeringsfall på hele 22 prosent. Den samlede nedgangen motvirkes derimot av høye investeringsanslag for næringsmiddelindustrien. Når det er sagt, er det viktig å påpeke at tidlige anslag er preget av noe usikkerhet og bør derfor tolkes med varsomhet.

Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri: et kjennetegn ved denne næringsgruppen er at produksjonen er svært kapitalintensiv. Dette medfører til at næringsgruppen har et generelt høyt investeringsnivå, og variasjoner i investeringene innenfor næringsgruppen har derfor sterk innvirkning på utviklingen i industriens samlede investeringsnivå.

5. Konjunkturbildet for øvrige sekundærnæringer

I dette avsnittet presenteres konjunkturbildet for andre norske sekundærnæringer. Noen av disse næringene påvirkes av mange av de samme faktorene som industrien, mens for andre næringer er det helt andre drivere som styrer den økonomiske utviklingen.

5.1. Utvinning av olje og gass- Norges største næring

Næringen *Utvinning av olje- og gass* (06 etter *Standard for næringsgruppering 2007*) omfatter *Utvinning av råolje* (06.1) og *Utvinning av naturgass* (06.2). Olje- og gass er Norges viktigste eksportprodukt, mens bare en liten andel av produksjonen benyttes til innenlandsk forbruk.

Petroleumsvirksomheten er i dag Norges største næring målt i verdiskapning, statlige inntekter, investeringer og eksportverdi.

Næringen er derfor svært viktig for norsk økonomi og for finansieringen av det norske velferdssamfunnet.

5.1.1. Nedgang i samlet petroleumsproduksjon i 2018

Ifølge Oljedirektoratet var den samlede produksjonen av petroleum på norsk sokkel 229 millioner standard kubikkmeter oljeekvivalenter (Sm³ o.e.) Dette er 3,9 prosent lavere enn produksjonen i 2017. Av den totale produksjonen utgjorde væskeproduksjonen (råolje, NGL og kondensat) 46,9 prosent, mens produksjonen av naturgass utgjorde 53,1 prosent. Væskeproduksjonen gikk ned med 6 prosent fra 2017 til 2018. Det var nedgang på de fleste felt, men produksjonen økte også på enkelte felt, bl.a. på feltene Gullfaks, Gina Krog og Goliat. Oljeproduksjonen var i 2018 52,4 prosent lavere enn toppnivået

Tabell 5.1. Oversikt over utviklingen i sekundærnæringene¹. 2018

Næringer	Produksjon	Omsetning	Sysselsetting	Investering ³
Industri	+	+	~	+
Olje og gass	-	+	~	+
Utvinningstjenester tilknyttet olje og gass	+	+	~	+
Kraftforsyning	-	+	~	+
Bygg og anlegg	+	////// ⁴	+	+
Oppgang (+)	3	4	1	5
Nedgang (-)	2	0	0	0
Uendret (~)²	0	0	4	0

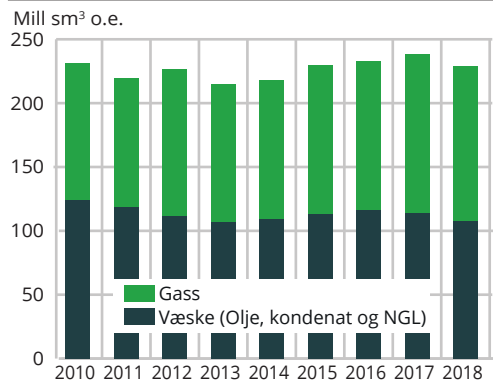
¹ Tabellen viser utviklingen for de ulike næringene basert på produksjonsindeksen, omsetningsstatistikken, investeringsstatistikk, elektrisitetsstatistikk og foreløpige sysselsettingstall fra kvartalsvis nasjonalregnskap

² En endring på mindre enn +/- 2 prosent omtales som «uendret».

³ For investeringer i næringene bygg og anlegg og utvinningstjenester har vi brukt bruttoinvesteringer fra kvartalsvis nasjonalregnskap. Disse kan i tillegg til nyinvesteringer også innholde investeringer i brukt realkapital. Avvikene skal derimot være små.

⁴ Tall for 2018 er ikke tilgjengelig

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.1 Petroleumsproduksjon (mill. sm³ oljeekvivalenter, mill sm³ o.e.), 2010-2018

Kilde: Oljedirektoratet.

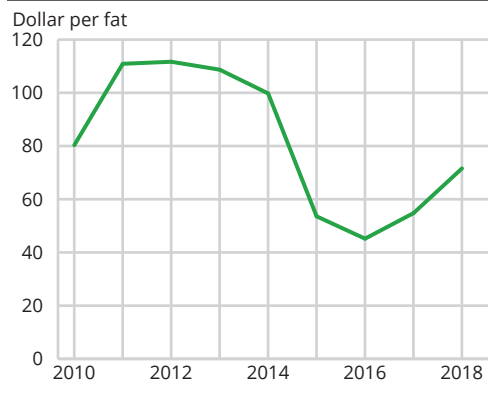
i 2000. Oljedirektoratet forventer et videre fall i oljeproduksjonen i 2019. Det er videre ventet at produksjonen av olje vil øke betydelig i 2020. Hovedårsaken til det er at det store feltet Johan Sverdrup etter planen kommer i drift sent i 2019.

Etter rekordhøy gassproduksjon i 2017 falt produksjonen med 2,1 prosent i 2018. Det er lavere gassproduksjon på de fleste felt, men produksjonen på de store gassfeltene Troll og Snøhvit økte og bidro dermed til å dempe fallet i gassproduksjonen i 2018. Siden 2000 har utvinningen av gass økt med hele 144 prosent.

5.1.2. Høyere olje- og gasspriser i 2018

Den gjennomsnittlige prisen på Nordsjø-oljen Brent Blend var 71,6 dollar per fat i 2018, opp fra 54,8 dollar per fat i 2017. Omregnet til norske kroner økte oljeprisen i 2018 med 29 prosent til 582 kroner per fat.

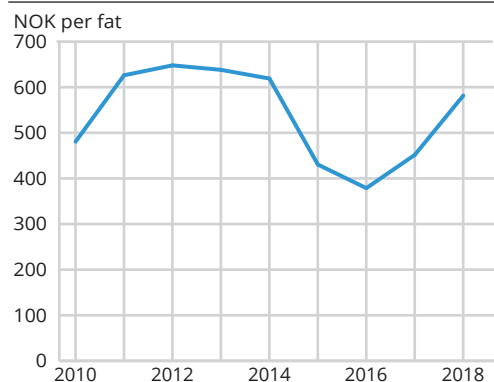
Kraftig økning i produksjonen av skiferolje i USA kombinert med OPECs uvillighet til å balansere oljemarkedet med produksjonskutt genererte et stort overskuddstilbud i oljemarkedet høsten 2014. Det førte til at oljeprisen kollapset. Etter at oljeprisen bunnet ut rundt 30 dollar per fat vinteren

Figur 5.2 Oljepris (dollar per fat). 2010-2018

Kilde: Ecowin/Macrobond.

2016, tok den seg noe opp utover 2016. Årsaken til at oljeprisen tok seg opp kom blant annet av at de lave oljeprisene førte til lavere veksttakt i oljeproduksjonen. Dette gjaldt særlig produksjonen av amerikansk skiferolje. Oljeprisen ble likevel holdt nede av unormalt høye lagre av råolje og petroleum produkter.

Flere land, både i og utenfor OPEC, vedtok en forpliktende avtale om reduksjoner i produksjonen på 1,75 millioner fat per dag fra og med starten av 2017. Målet var at de kommersielle lagrene av råolje og petroleum produkter i OECD skulle ned til gjennomsnittet over de siste fem årene. Dette målet ble nådd og det skjedde raskere enn mange analytikere forventet. De største bidragene til lagernedgangen kom hovedsakelig fra nedgangen i produksjonen i Iran og Venezuela. Iran måtte redusere oljeeksporten som følge av at USA i august 2018 gjeninnførte sanksjoner mot landet. Av frykt for å bli straffet økonomisk av USA reduserte flere land importen av olje fra Iran. I Venezuela hadde den økonomiske krisen ført til store reduksjoner i produksjonen gjennom flere år. Det strammere markedet førte til at oljeprisen økte gjennom de første 9 månedene i 2018.

Figur 5.3 Oljepris (kroner per fat). 2010-2018

Kilde: Norges Bank.

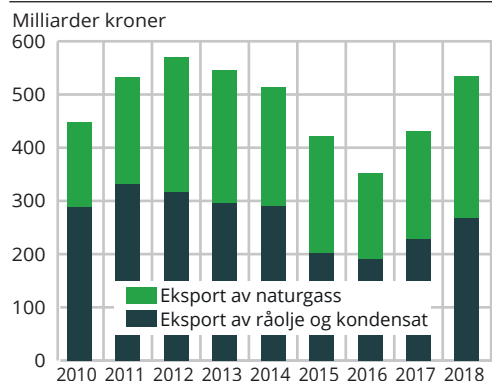
Den 3. oktober var prisen oppe i 86 dollar per fat.

For å kompensere for bortfallet av produksjon fra Venezuela og Iran økte spesielt Saudi-Arabia og Russland produksjonen gjennom de siste månedene i 2018. I tillegg førte økningen i oljeprisen til økt produksjon av skiferolje i USA. I november gav USA lettelse i sanksjonene mot Iran, ved at de tillot flere oljeimporterende land å fortsette å kjøpe en viss mengde olje fra landet, over en periode på et halvt år. Dette genererte da et overskuddstilbud i oljemarkedet, som bidrog til at oljeprisen falt kraftig gjennom fjerde kvartal i 2018. Julaften 2018 var prisen kommet ned i 50 dollar per fat.

Gjennomsnittlig pris på norsk gass var ca. 25 prosent høyere i 2018 enn året før. Prisøkningen har sammenheng med økt forbruk som følge av en kald vinter og en varm sommer i Europa. I tillegg var det stor etterspørsel etter flytende naturgass (LNG) i Asia.

5.1.3. Sterk økning i eksportverdien av olje- og gass

Eksportverdien av råolje, naturgass og kondensater utgjorde 533,5 milliarder

Figur 5.4 Eksport av råolje, kondensat og naturgass. 2010-2018 (mrd. kroner)

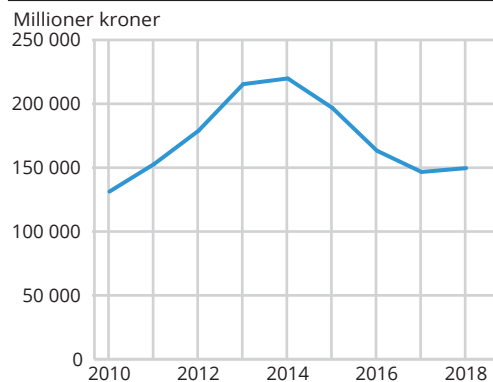
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

kroner i 2018. Dette er 24 prosent høyere enn i 2017. Økningen kommer som følge av høyere olje- og gasspriser. Verdien av gass-eksporten var omtrent like høy som verdien av olje- og kondensateksporten. Eksportverdien av råolje, naturgass og kondensater var i 2018 omtrent på samme nivå som gjennomsnittet i årene 2011-2014. Dette til tross for at gjennomsnittlig oljepris var 108 dollar per fat i disse årene, mens den altså bare var 72 dollar per fat i 2018. Hovedårsaken til at eksportverdien likevel var på omtrent samme nivå som for disse årene i 2018 skyldes at den norske kronen svekket seg vesentlig med oljeprisfallet i slutten av 2014 og i 2015, og at kronen har holdt seg lav siden. Derfor er forskjellen i oljepris langt mindre om man regner i norske kroner. I tillegg var gassproduksjonen i 2018 12 prosent høyere enn gjennomsnittsproduksjonen i årene 2011-2014.

5.1.4. Liten investeringsvekst i 2018

Investeringene i olje- og gassvirksomheten, inkludert rørtransport, utgjorde 151,8 milliarder kroner i 2018, i løpende verdi, ifølge [statistikken Investeringer i olje og gass, industri, bergverk og kraftforsyning](#). Dette er 2 prosent mer enn i 2017. Oppgangen kom på investeringsområdene feltutbygging og

Figur 5.5 Utførte investeringer innen utvinning av råolje og naturgass, og rørtransport. 2010-2018 (mill. kroner)



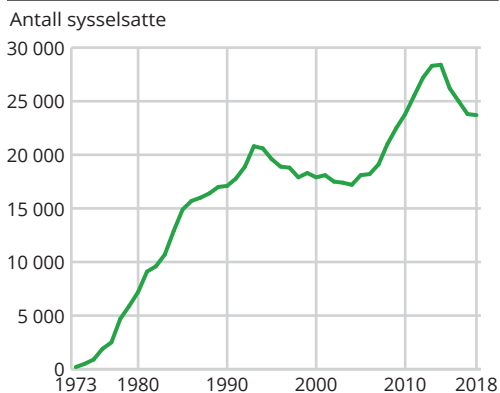
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

leting, mens kategoriene felt i drift, landvirksomhet og nedstengning og fjerning viste nedgang. Investeringene innenfor rørtransport var på samme nivå som i 2017.

Etter at investeringene økte med hele 70 prosent fra 2010 til 2014, falt investeringene med 33,7 prosent fra 2014 til 2017. Stabilt høy oljepris i årene fra 2010 til 2014 bidro til den sterke investeringsveksten i disse årene. I tillegg førte den store investeringsaktiviteten til kapasitetsproblemer i leverandørindustrien og dermed til dyrere innsatsfaktorer i oljenæringen. De markant lavere oljeprisene fra 2014 til 2016 gav en motsatt utvikling, med kraftig fall i investeringene og etter hvert klart billigere innsatsfaktorer. Kombinasjonen av høyere oljepriser og lavere kostnader utløste en rekke nye investeringsprosjekter på norsk sokkel i 2017 og 2018. Dette har bidratt til investeringsvekst i 2018.

Investeringene i utvinningsnæringen for 2019 blir i 3. kvartal 2019 anslått til 182 milliarder kroner. Dette tilsvarer en betydelig vekst på hele 16,3 prosent sammenlignet med tilsvarende tall for 2018. Det er svært høye anslag innenfor

Figur 5.6 Sysselsetting utvinning. 1973-2018



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

investeringsområdene feltutbygging og felt i drift som driver denne oppgangen.

5.1.5. Sysselsettingen i utvinningsnæringen flatet ut i 2018

Antall sysselsatte i utvinningsnæringen var 23 700 i 2018. Dette er omtrent det samme nivået som i året før. Sammenlignet med toppåret i 2014 var det i 2018 4700 færre sysselsatte. Figur 5.6 viser at næringen hadde en kraftig og uavbrutt sysselsetningsvekst fra 2004 frem til toppen i 2014. Denne veksten var drevet av en kraftig økning i oljeprisen. I 2014 var det hele 28 400 sysselsatte i næringen. Etter 2014 har næringen opplevd en betydelig nedgang i sysselsettingen, og de siste årene har vært preget av nedbemanning som følge av det kraftige fallet i oljeprisen fra 2014. Utflatningen i antall sysselsatte i 2018 reflekterer det høyere aktivitetsnivået i næringen, der høyere produktpriser og flere år med kostnadskutt har vært viktige drivkrefter.

5.2. Økte oljeinvesteringer bidrar til høy aktivitet for utvinnings-tjenester

Selv om utvinnings-tjenester har mange likhetstrekk med petroleumsrettet leve-

randørindustri, regnes ikke næringen som en del av industrien, men er i Standard for næringsgruppering 2007 gruppert under næringshovedområdet bergverksdrift og utvinning. For virksomhetene i utvinnings-tjenester er all verdiskapingen knyttet til leveranser til produsenter av olje og gass. Næringen utgjør også den klart største petroleumsrettede leverandørnæringen i Norge målt i bearbeidingsverdi til faktorpriser.

Næringen består av følgende to næringsundergrupper:

- **09.101** Boretjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass
- **09.109** Andre tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass

Virksomheter tilknyttet førstnevnte utfører tjenester som boring av lete-, avgrenings- og produksjonsbrønner, mens virksomheter innenfor sistnevnte tilbyr andre tjenester offshore som installering av flytende og faste konstruksjoner over og under havflaten, montering og demontering av utstyr og moduler, inspeksjon, reparasjon og vedlikehold. Disse tjenestene kan også knyttes til de ulike investeringskategoriene innenfor olje- og gassvirksomhet. Boretjenester er særlig knyttet til investeringsaktiviteten innenfor kategoriene letevirksomhet og felt i drift, mens virksomheter innenfor sistnevnte næringsundergruppe leverer i større grad mer bredt og påvirkes av samtlige investeringskategorier.

5.2.1. Høy produksjonsvekst etterfulgt av kraftig nedgang

Figur 5.7 viser produksjonsutviklingen i utvinnings-tjenester i en niårsperiode fra til 2010 til 2018. Av figuren ser vi at næringen lenge var preget av solid produksjonsvekst godt hjulpet av en høy oljepris og store petroleumsinvesteringer på norsk sokkel. Fra 2010 og til toppåret 2014 opplevde

Bearbeidingsverdi til faktorpriser:

Bearbeidingsverdi til markedspriser tillagt tilskudd fra staten og med fradrag for avgifter, med unntak av merverdiavgift, investeringsavgift og arbeidsgiveravgift.

Petroleumsrettet leverandørindustri:

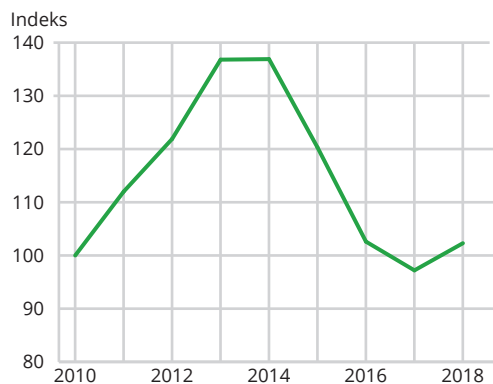
Analytisk gruppering som dekker de næringene i industrien som leverer størsteparten av sine varer og tjenester til olje- og gassektoren. Næringen utvinnings-tjenester tilknyttet råolje og naturgass inngår ikke i denne grupperingen.

næringen en produksjonsvekst på hele 37 prosent.

Samtidig illustrerer figuren også den kraftige nedturen som fulgte i de påfølgende årene i forbindelse med nedgangstidene i norsk petroleumssektor. Fra 2014 til 2017 opplevde bransjen en produksjonsnedgang på så mye som 29 prosent. Produksjonsfallet for utvinnings-tjenester startet faktisk tidligere enn for petroleumsrettet leverandørindustri. Dette kan ses i sammenheng med at investeringer knyttet til leteboring og tjenester innenfor felt i drift nådde sitt toppnivå på et tidligere tidspunkt enn investeringer knyttet til feltutbygging, som i større grad påvirker petroleumsrettet leverandørindustri. Ved lavere oljepris er nye leteinvesteringer og ny produksjonsboring innen felt i drift vanligvis de første investeringspostene som reduseres.

5.2.2. Pilene snur igjen i 2018

Nedgangstiden innen norsk olje- og gassvirksomhet flatet gradvis ut i 2017, og har nå snudd til en liten vekst - deriblant økte oljeinvesteringene i 2018 med 2 prosent. Dette spiller også aktivitetutviklingen i utvinnings-tjenester, og fra 2017 til 2018 økte produksjonen med solide 5,2 prosent.

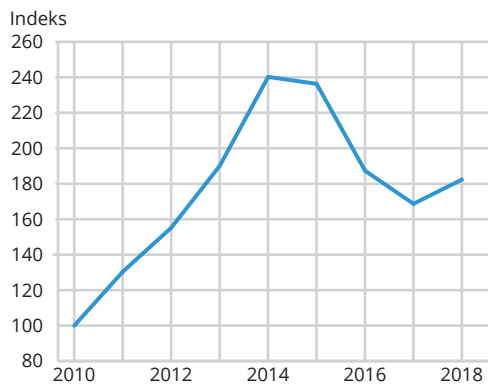
Figur 5.7 Produksjon innenfor utvinnings-tjenester. 2010-2018 (2010=100)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boretjenester økte med 4,8 prosent, mens næringsundergruppen andre tjenester tilknyttet utvinning av olje og gass opplevde en vekst på 6,5 prosent. Veksten innenfor boretjenester kan særlig knyttes til høyere investeringsaktivitet innenfor kategorien letevirksomhet. For næringsundergruppen, andre tjenester tilknyttet utvinning av olje og gass, henger veksten i 2018 sammen med store enkeltprosjekter innenfor kategorien feltutbygging. Dette kan blant annet knyttes til arbeid med montering og sammenstilling av nye plattformer på feltene Johan Sverdrup og Martin Linge.

5.2.3. Høyere aktivitet ga også tydelig omsetningsvekst i 2018

Figur 5.8 viser næringens omsetningsutvikling fra 2010 til 2018, og som det framkommer av figuren så har omsetningen hatt en tilsvarende utvikling som produksjonen i den gitte tidsperioden. Fra 2010 og til toppåret 2014 opplevde næringen en svært høy omsetningsvekst, før veksten snudde til et kraftig fall fra 2014 til 2017. I 2018 økte derimot omsetningen igjen med solide 8,1 prosent, i takt med den økte produksjonsaktiviteten. Ikke overraskende, så er hjemmemarkedet det klart viktigste markedet

Figur 5.8 Omsetning innenfor utvinnings-tjenester. 2010-2018 (2010=100)

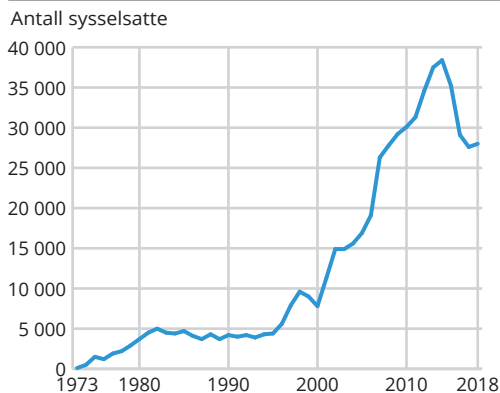
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

for denne næringen. Omsetningstallene for 2018 viser at 78 prosent av den totale omsetningen kom fra hjemmemarkedet, mens eksportandelen utgjorde kun 22 prosent.

5.2.4. Næringen er viktig for sysselsettingen i Norge

Utvinningstjenester tilknyttet olje og gass er en arbeidskraftintensiv næring, og er også den petroleumsrettede leverandørnæringen med høyest antall sysselsatte. I 2018 var det 28 000 sysselsatte i næringen. Det er om lag uendret sammenlignet med 2017, men hele 10 400 personer mindre enn toppåret 2014. Figur 5.9 viser hvordan næringen hadde en svært kraftig sysselsettingsvekst siden oppstarten av det norske oljeeventyret tidlig på 1970-tallet og frem til toppen i 2014. I 2014 var det hele 38 400 sysselsatte i næringen. Etter 2014 har næringen opplevd en kraftig sysselsettingsnedgang, og de siste årene har vært preget av mye nedbemanning og permitteringer som følge av nedgangstidene i norsk petroleumssektor.

Bransjen har i tillegg også et høyt innslag av innleide arbeidere. Figur 5.10 viser hvordan bruken av innleide arbeidere varierer

Figur 5.9 Sysselsetting i utvinningstjenester. 1973-2018

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

kraftig med produksjonsaktiviteten. I 2018 ble det registrert 8,3 millioner innleide timeverk i næringen, noe som tilsvarer en betydelig vekst på 18 prosent sammenlignet med året før.

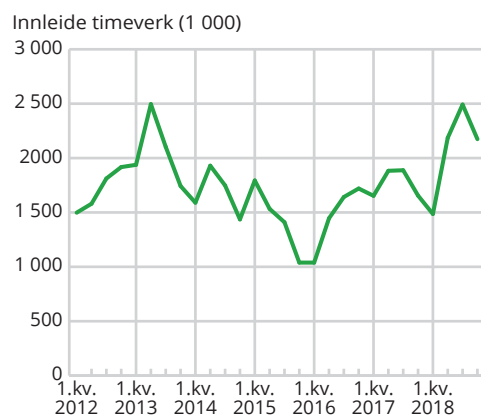
5.3. Kraftforsyning – høye priser ga solid omsetningsvekst

Kraftforsyning (35 etter SN2007) omfatter følgende næringer:

- *Produksjon, overføring og distribusjon av elektrisitet (35.1)*
- *Produksjon av gass og distribusjon av gass gjennom ledningsnett (35.2)*
- *Damp- og varmtvannsforsyning (35.3)*

I Norge er elektrisitet det viktigste energi-produktet i innenlandsk anvendelse.

Siden dereguleringen i 1991 har det norske kraftmarkedet blitt mer integrert med kraftmarkedene i resten av Norden og Nord-Europa. Etter at Sverige og Norge gikk sammen og dannet en felles kraftbørs i 1996, har også Danmark og Finland koblet seg til dette markedet. Det nordiske kraftmarkedet er i dag også knyttet til Tyskland,

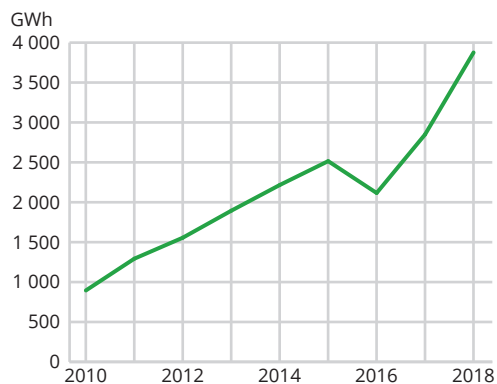
Figur 5.10. Bruken av innleide timeverk i utvinningstjenester. 1. kvartal 2012- 4. kvartal 2018

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Polen, Russland, Nederland og Baltikum gjennom overføringslinjer.

5.3.1. Nedgang i total kraftproduksjon

I følge [månedlig elektrisitetsstatistikk](#) i SSB var produksjonen av kraft på 146,8 TWh i 2018. Det er 1,6 prosent eller 2,4 TWh lavere sammenlignet med 2017 som var den nest høyeste produksjonen registrert i statistikken. Vindkraftproduksjonen var 3,9 TWh i 2018. Det er hele 36 prosent eller 1 TWh mer sammenlignet med 2017, og det høyeste nivået som er registrert. Den rekordhøye produksjonen må ses i sammenheng med flere nye vindkraftverk de siste årene. Rekordstore investeringer i vindkraft i 2018 og utsikter til enda høyere investeringer for 2019 trekker i retning av betydelig økning i vindkraftproduksjon også fremover. Spesielt viktig er utbyggingen på Fosen i Trøndelag. Her etablerer Statkraft Fosen Vind det som vil bli Europas største vindkraftprosjekt på land. Det er ventet at [vindparken på Fosen](#) skal kunne starte produksjonen innen 2020 og ha en forventet årlig produksjon på 3,6 TWh, som er nesten like mye som den samlede vindkraftproduksjonen i 2018.

Figur 5.11. Vindkraftproduksjon i GWh. 2010-2018

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

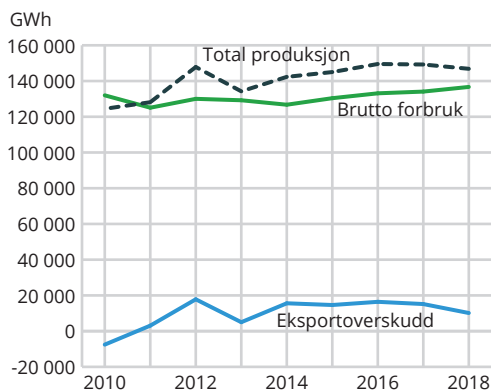
Selv om vindkraften øker mye, er fortsatt vannkraft dominerende i kraftproduksjonen. Vannkraft utgjorde 95 prosent av den totale kraftproduksjonen på 146,8 TWh i 2018, mens varme- og vindkraft utgjorde henholdsvis 2,4 og 2,6 prosent. Sammenlignet med 2017 økte andelen vindkraft i kraftproduksjonen med 0,7 prosentpoeng.

5.3.2. Stor nettoeksport av kraft

Norge eksporterte 18,5 TWh i 2018, mens det ble importert 8,3 TWh. Det ga et eksportoverskudd på om lag 10 TWh. Sammenlignet med 2017 var det en nedgang i eksportoverskuddet på 5 TWh. Foruten månedene mars, april og desember var det høyere eksport enn import av kraft til Norge.

5.3.3. Rekordhøyt innenlandsk strømforbruk

Det totale bruttoforbruket av strøm var 136,7 TWh i 2018 viser den månedlige elektrisitetsstatistikken til SSB. Det er en økning på 1,9 prosent sammenlignet med året før og det høyeste nivået som er registrert i statistikken. Bruttoforbruk av elektrisk kraft inkluderer forbruk i gruppene *utvinning av råolje og naturgass, kraftintensiv industri og*

Figur 5.12. Produksjon, forbruk og eksportoverskudd av elektrisk kraft i GWh. 2010-2018

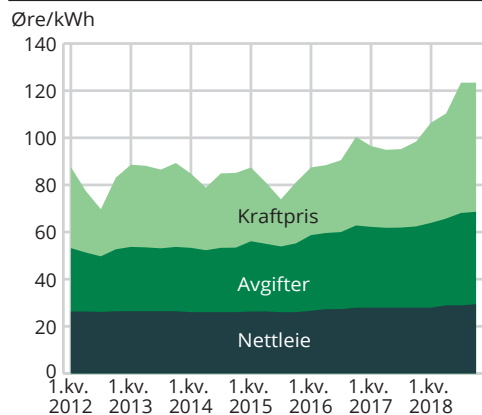
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

alminnelig forsyning. Nettap, pumpekraftforbruk og annet eget forbruk i kraftstasjonene inngår også. Det var en økning i strømforbruk for alle forbruksgruppene i 2018.

5.3.4. Høyere strømpriser i 2018

I 2018 var gjennomsnittlig systempris for elektrisk kraft på Nord Pool 42,3 øre/kWh. Det er 54 prosent høyere enn i 2017. Den høye strømprisen må ifølge NVE ses i lys av økte priser på gass og kull samt en vesentlig høyere pris på CO₂-kvoter i EU. Det ga økte kostnader for kraftproduksjon i Europa og påvirket de norske kraftprisene gjennom import fra og eksport til landene vi har forbindelse til. På grunn av beskrankninger i overføringsnettet er det norske kraftmarkedet delt opp i fem forskjellige prisområder. Økningen i spotprisen ga også høyere priser i sluttbrukermarkedet i 2018. Tall fra den kvartalsvise elektrisitetsprisstatistikken viser at den totale strømprisen for husholdninger var i gjennomsnitt 114,9 øre/kWh i 2018. Det er 19 prosent høyere enn i 2017 og også et rekordhøyt nivå. For en husholdning med strømforbruk på 16 000 kWh tilsvarer det en økning i strømregningen på litt i underkant av 3 000

Figur 5.13. Elektrisitetspris, nettleie og avgifter for husholdninger. Øre/kWh. 1.kvartal 2012-4.kvartal 2018



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

kroner i året. Av den totale strømprisen utgjorde kraftprisen 48,6 øre/kWh, nettleien 28,7 øre/kWh og forbruksavgiften på elektrisk kraft samt merverdiavgift 37,6 øre/kWh.

5.3.5. Rekordhøyt investeringsnivå i kraftforsyning i 2018

I følge [statistikk for investeringer i olje og gass, industri, bergverk og kraftforsyning](#) i SSB kom utførte investeringer målt i løpende verdi innenfor kraftforsyning opp i rekordhøye 40 milliarder kroner i 2018. Dette er hele 27 prosent mer enn de utførte investeringene i 2017. Et svært høyt investeringsnivå innenfor både produksjon av elektrisitet samt distribusjon og overføring av elektrisitet forklarer denne veksten. Oppgangen i kraftproduksjonsnæringen skyldes blant annet utbygging av flere nye vindkraftverk, mens økningen innenfor distribusjon og overføring kan knyttes til videre oppgradering av kraftnettet, samt installering av smarte strømmålere (AMS).

Investeringsanslagene for 2019 indikerer at samlede investeringer i kraftforsyning vil beløpe seg til om lag 40 milliarder kroner, målt i løpende verdi. Historisk sett utgjør

dette fremdeles et høyt investeringsnivå, selv om det tilsvarer en liten nedgang på 4,3 prosent sammenlignet med tilsvarende anslag for 2018, gitt i 3. kvartal 2018. Fallet fra 2018 til 2019 skyldes en tydelig nedgang på 13 prosent innenfor distribusjonsleddet. Dette kan delvis knyttes til at installering av nye smarte strømmålere (AMS) ble ferdigstilt i 2018. Den samlede nedgangen blir derimot dempet av vekst i produksjonsleddet som kan knyttes til utbygging av nye vindparker.

5.3.6. Betydelig omsetningsvekst i 2018

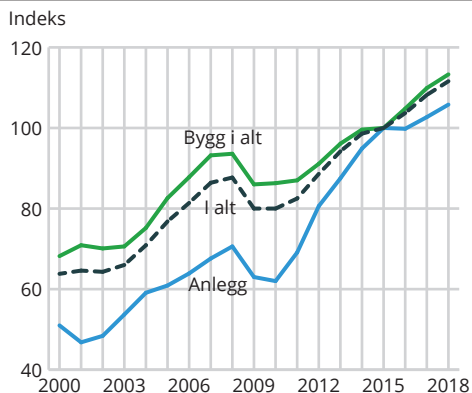
Årstall for omsetning i kraftforsyning viser en økning fra 145 til 184 milliarder kroner fra 2017 til 2018, ifølge statistikken [omsetning i olje og gass, industri, bergverk og kraftforsyning](#). Dette tilsvarer en årsvekst på over 27 prosent. Oppgangen i omsetning må ses i lys av den markante økningen i kraftpriser fra 2017 til 2018. Hjemmemarkedet utgjør mesteparten av den totale omsetningen i kraftforsyning, mens eksportmarkedet står for litt i overkant av 4 prosent.

5.4. Produksjonsveksten fortsetter i bygg og anlegg

I følge SN07 omfatter bygge- og anleggsnæringen følgende næringer:

- 41- Oppføring av bygninger (unntatt 41.101 og 41.109)
- 42- Anleggsvirksomhet
- 43- Spesialisert bygge- og anleggsvirksomhet

Under bygninger og byggevirksomhet dekkes blant annet aktiviteter som bygging av boligbygninger, kontor – og forretningslokaler, samt lagerbygg. Anleggsvirksomhet på sin side dekker aktiviteter som utbygging av veier, bruer og tunneler, og vann og kloakkanlegg.

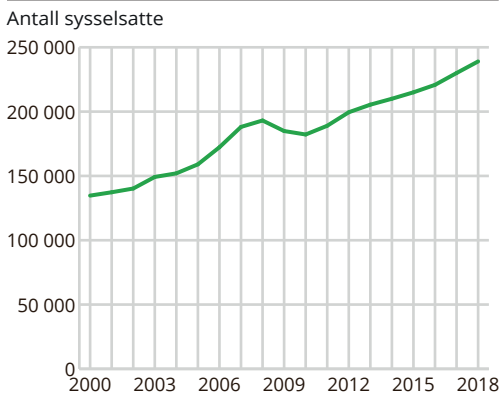
Figur 5.14. Produksjonsindeks for bygg og anlegg (2015=100), sesongjustert. 2000-2018

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Produksjonen i bygge- og anleggsnæringen vokste med 3,1 prosent i 2018 sammenlignet med 2017, målt ved [produksjonsindeksen for bygge- og anleggsvirksomhet](#). Både byggevirksomheten og anleggsvirksomheten hadde en solid oppgang i perioden, på henholdsvis 3,1 og 3 prosent. Dermed fortsatte den sterke veksten som næringen har opplevd de siste årene.

Aktiviteten i bygge- og anleggsnæringen påvirkes ofte i stor grad av oppgangs- og nedgangstider i økonomien. I oppgangstider, med lav arbeidsledighet og god vekst i økonomien, investeres det typisk mer i boliger og næringsbygg. Dette bidrar til økt etterspørsel etter varer og tjenester som tilbys av virksomhetene i bygge- og anleggsnæringen. I nedgangstider derimot, er flere gjerne mer forsiktige med å investere i boliger og næringsbygg, som en følge av for eksempel høyere arbeidsledighet og mer usikre framtidsutsikter. Samtidig kan staten i nedgangstider bevilge midler til offentlige samferdselsprosjekter for å motvirke nedgangskonjunkturen.

Som det fremkommer av figur 5.14, har bygge- og anleggsnæringen hatt en jevn og solid aktivitetsvekst gjennom store deler av

Figur 5.15. Sysselsetting i bygg og anlegg. 2000-2018

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

perioden 2000-2018. Et unntak er produksjonsnedgangen knyttet til finanskrisen i 2008-2009. Økende rente frem mot 2008 og uro i finansmarkedene bidro til kraftig fall for både boligbyggingen og investeringer i næringsbygg i perioden. Fra 2010 tiltok produksjonsaktiviteten igjen og næringen har siden da opplevd en, nesten uavbrutt, kraftig aktivitetsvekst.

Mellom 2010 og 2014 var norsk økonomi inne i en sterk oppgangskonjunktur drevet av stigende oljepriser og høye oljeinvesteringer. Nedgangskonjunkturen som fulgte fra 2014 som en følge av fallet i oljeprisen og oljeinvesteringene førte imidlertid ikke til en nedgang i den samlede bygge- og anleggsaktiviteten. Veksten i bygg og anlegg var riktignok noe dempet i 2015, men steg igjen kraftig fra 2016. Blant driverne bak veksten kan et lavt rentenivå og økte offentlige bevilgninger til samferdselsprosjekter trekkes frem. Det var imidlertid regionale forskjeller, og i Rogaland, som ble særlig hardt rammet av fallet i oljeinvesteringene, falt omsetningen innen bygg og anlegg med 16 prosent mellom 2014 og 2016. Til sammenligning vokste omsetningen i samme næring i Oslo med 16 prosent, ifølge strukturstatistikken for bygg og anlegg.

I takt med den sterke produksjonsveksten i bygg- og anleggsnæringen de siste årene har også antallet sysselsatte i næringen økt kraftig. Mellom 2010 og 2018 var det en økning i antallet sysselsatte på 31 prosent, fra drøyt 182 000 personer til nesten 240 000 personer, illustrert i figur 5.15. Fra 2017 til 2018 økte antallet sysselsatte med nærmere 4 prosent.

Referanser

- Hammersland, Roger (2018) «Norsk økonomi er nær konjunktturnøytral», Konjunkturtendensene 2018/4, 2018 Statistisk sentralbyrå, 6-7, [URL]: https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/_attachment/370972?_ts=167a2794db0https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/_attachment/370972?_ts=167a2794db0
- Landbruksdirektoratet (2018). «Om tollnedsettelse for bearbejdede landbruksvarer (RÅK)». [URL]: <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/internasjonalt-handel/tollnedsettelse-etter-soknad/om-tollnedsettelse-for-rak-varer>
- Jordfald, Bård og Mona Bråten (2014): Bærekraftige muligheter og løsninger for avistrykkeriene. Fafo-notat 2014/02, Fafo, [URL]: <http://www.faf.no/pub/rapp/10189/10189.pdf>
- Skoglund, Tor (2008): «Industriusselsettingen på topp i 1974» i Fra håndkraft til høyteknologi – norsk industri siden 1829, Statistiske analyser 100, Statistisk sentralbyrå, 73-84.
- Store norsk leksikon (2018). «Økonomi og næringsliv i Sverige». [URL]: https://snl.no/%C3%98konomi_og_n%C3%A6ringsliv_i_Sverige
- Lööv, David (2014). «Statistik över ordreingang ger bild av krisen», Statistiska Centralbyrå (SCB), 2014, [URL]: https://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Statistik-over-orderingang-ger-bild-av-krisen/
- Brynjolfsson, E. og A. McAfee (2011). Race against the machine: How the digital revolution as accelerating innovation, driving productivity, and irreversibly transforming employment and the economy. Digital Frontier Press. Lexington, MA
- Pajarinen, M., P. Rouvinen og A. Ekeland (2015). Computerization threatens one-third of Finnish and Norwegian Employment. The Research Institute of Finnish Economy briefs. [URL]: <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Muistio-Brief-34.pdf>
- Berg, Lars Petter og Nils Arne Rye Krøtø (2015). «Matvarer – en stor og viktig norsk industri». Samfunnsspeilet 1, 2015, Statistisk sentralbyrå
- Bye, Torstein og Helge Næsheim (2016). «Drivkrefter bak endringer i yrkesstrukturen». Økonomiske analyser 4, 2016, Statistisk sentralbyrå
- NOU (2004:2): «Effekter og effektivitet – effekter av statlig innsats for regional utvikling og distriktspolitiske mål». Kommunal- og moderniseringsdepartementet. [URL]: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kmd/dok/nouer/2004/nou-2004-2.html?id=383676>

Figurregister

1.1.	Produksjonsindeks for industrien. 2010-2018 (2010=100).....	10
1.2.	Prosentvis endring for industrinæringene i produksjonsindeksen. 2017-2018.....	10
2.1.	Produksjonsutvikling. Sesongjusterte tall. Tremåneders glidende gjennomsnitt. 2010-2018 (2010=100)	11
2.2.	Næringenes vektorer i industrien. Prosent. 2017-2018	12
2.3.	Produksjon av investeringsvarer. 2010-2018 (2010=100).....	13
2.4.	Produksjon av innsatsvarer (uten utvinningstjenester) 2010-2018 (2010=100).....	14
2.5.	Produksjon av konsumvarer. 2010-2018 (2010=100).....	17
2.6.	Produksjon av blandede varetyper. 2010-2018(2010=100).....	18
3.1.	Industriproduksjon i Norge og euroområdet 1. kvartal 2010-4. kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2015=100)	21
3.2.	Produksjonsutvikling innenfor de ulike varekategoriene i eurosonen. 1. kvartal 2010-4. kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2015=100).....	22
3.3.	Industriproduksjon i Norge, Sverige og Danmark. 1. kvartal 2010-4. kvartal 2018. Sesongjusterte tall (2015=100)	23
3.4.	Prosentvis vekst i industriproduksjonen. 2017-2018	24
4.1.	Industriomsetningen etter marked. 1.kvartal 2014- 4.kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2010=100)	25
4.2.	Omsetningen i maskinindustri. 1.kvartal 2014- 4.kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2010=100) ...	26
4.3.	Omsetningen i oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. 1.kvartal 2014- 4.kvartal 2018. Sesongjusterte tall. (2010=100)	26
4.4.	Omsetningen for bygging av skip og oljeplattformer. 1.kvartal 2014- 4.kvartal 2018. Sesongjusterte tall.(2010=100).....	26
4.5.	Syssetning i industrien. 1970-2018	27
4.6.	Syssetning i industrien fordelt på næring. Prosentvis endring 2017-2018	29
4.7.	Innleide timeverk i industrien (1000 timer) og produksjon i petroleumsrettet leverandørindustri (2005=100). 1. kvartal 2012-4. kvartal 2018	30
4.8.	Andel av utførte investeringer for utvalgte næringer. 2017 og 2018	31
4.9.	Utførte investeringer i industrien. 2017 og 2018. Millioner kroner	31
5.1.	Petroleumsproduksjon (mill. sm ³ oljeequivalenter, mill sm ³ o.e.)2010-2018.....	34
5.2.	Oljepris (dollar per fat). 2010-2018	34
5.3.	Oljepris (kroner per fat). 2010-2018	35
5.4.	Eksport av råolje, kondensat og naturgass. 2010-2018 (mrd. kroner)	35
5.5.	Utførte investeringer innen utvinning av råolje og naturgass, og rørtransport. 2010-2018 (mill. kroner).....	36
5.6.	Syssetning utvinning. 1973-2018.....	36
5.7.	Produksjon innenfor utvinningstjenester. 2010-2018 (2010=100)	38
5.8.	Omsetning innenfor utvinningstjenester. 2010-2018 (2010=100).....	38
5.9.	Syssetning i utvinningstjenester. 1973-2018	39
5.10.	Innleide timeverk i utvinningstjenester. 1. kvartal 2012- 4. kvartal 2018.....	39
5.11.	Vindkraftproduksjon i GWh. 2010-2018	40
5.12.	Produksjon, forbruk og eksportoverskudd av elektrisk kraft i GWh. 2010-2018	40
5.13.	Elektrisitetspris, nettleie og avgifter for husholdninger. Øre/kWh. 1.kvartal 2012- 4.kvartal 2018	41
5.14.	Produksjonsindeks for bygg og anlegg (2015=100), sesongjustert.2000-2018	42
5.15.	Syssetning i bygg og anlegg. 2000-2018.....	42

Tabellregister

1.1. Oversikt over utviklingen i industrien 2018	9
3.1. Vekter innenfor de ulike vare varekategoriene i eurosonen og Norge målt i prosent. 2015	22
4.1. Sysselsetting i industrien fordelt på næringer. 2010-2018	28
5.1. Oversikt over utviklingen i sekundærnæringene.2018.....	33

© Statistisk sentralbyrå, 2019

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-9984-1 (trykt)

ISBN 978-82-537-9985-8 (elektronisk)

ISSN 0804-3221